

Антологија

СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Антологија
СРПСКЕ КЊИЖЕВНОСТИ

Гроздана Олујић

НЕБЕСКА РЕКА И ДРУГЕ БАЈКЕ

„Антологија српске књижевности“ је пројекат дигитализације класичних дела српске књижевности Учитељског факултета Универзитета у Београду и компаније Microsoft®

Није дозвољено комерцијално копирање и дистрибуирање овог издања дела. Носиоци пројекта не преузимају одговорност за могуће грешке.

Ово дигитално издање дозвољава уписивање коментара, додавање или брисање делова текста. Носиоци пројекта не одговарају за преправке и дистрибуцију измењених дела. Оригинално издање дела налази се на Веб сајту www.ask.rs.

2009.

Гроздана Олујић

НЕБЕСКА РЕКА И ДРУГЕ БАЈКЕ

Садржај

ЗЛАТОПРСТА	3
НЕБЕСКА РЕКА.....	7
ВРАПЧЕВ ДАР	9
ЗАЧАРАНИ ЧИЧАК.....	13
ТАТАГИНА ДЕЦА	16
ЗВЕЗДАНОВА ТАЈНА.....	20
ПЛАЧКО И СМЕЈАЧКО.....	26
ЈАСЕНОВ ЛИСТ	29
ЗЛАТНА КРАБА	30
ЛОКВИН ЦВЕТ	34
ТАШКО ОРАШКО.....	36
ТАЛАС И СТЕНА.....	40
ВОДЕНИ ЦВЕТ	43
ГАЛЕБОВА СТЕНА.....	44
ЗЕМЉА ВЕТРОВА.....	48
КАМЕНО ЈАЈЕ.....	52
МАЛИ СВИРАЧИ.....	56
КИШНА ПТИЦА.....	60
ЦРВЕНА ЖАБА.....	65
МАЛИ ВОЗ.....	69
ВИЛИНИ ЛЕПТИРИ.....	71
ЗЛАТНИ ТАЊИР	75
ПРИНЦ ОБЛАКА	79

Душа је сањала; свет је био њен сан.

Jorge Luis Borges

Сину Александру

НЕБЕСКА РЕКА И ДРУГЕ БАЈКЕ

ЗЛАТОПРСТА

Д

евојчицу, нађену у мочвари, нико није желео да прими у свој дом. А

како и би? Из лица прекривеног блатом и крастама гледале су у људе крупне, златасте очи, али дете је узалуд пружало руке да га неко узме. При погледу на ситно, измршавело створење присутни су и нехотице узмицали. Девојчица је била тако слаба да није имала снаге ни да устане ни да заплаче. Тек пред ноћ сажали се једна старица, подиже малу и однесе је својој кући, изненађена сјајем који је избијао из њених очију.

Откуд девојчица у мочвари? Да се није из локвања родила? С неба пала? Пљуштала су питања радозналаца, али одговора није било.

Је ли чудо што сама од себе потече прича да је девојчица Вилински изрод, изгнана и прерушена принцеза, ђавоље семе, уклета звезда, вештичја кћи?

Али старица не обрати пажњу на речи доконих. Упорно и нежно засипала је лековитим травама дететове красте, хранила га и одевала како је најбоље умела, али дете није расло, ни говорило, ни ходало. Једна од суседа посаветова старицу да девојчицу врати тамо где је и нађена, али старица одречно одмахну главом.

Тако протеку три године. Већ се и сама старица забрину да ће дете остати богаљ, кад на прагу четврте године девојчица стаде на ноге, прохода и поче да расте. Готово преконоћ нестане мрља и краста с њеног лица и оно заблиста као месечева шкољка на дну мора.

Девојчица је расла, из часа у час постајала све лепша, али јој преко усана не пређе ни једна једина реч.

Само су јој златасте очи јаче блистале. Старица уздахну: »Ко ће је хранити кад ја умрем?« Поче учити девојчицу везу и чипкама не би ли тиме, касније, зарађивала себи за живот.

Брзина којом је девојчица учила збуни старицу. Још је више изненади да мала зна и оно што она није знала. »Од кога ли је све то научила?« Старица се запрепасти

кад у везу виде птице и цвеће каквих нигде није било. Затим поче помније да је посматра. Девојчица је била готово дорасла до девојке, али на њеном лицу и у кретњама било је још много детиње љупкости. Руке су јој биле нежне и хитре, очи пажљиве и пуне топлог, златастог сјаја. Такве очи старица још никада није видела. Подсећале су је на зраке сутонског сунца, цвет драгољуба, крила лептира.

И нехотице, старица се забрину. »Можда су сељанке биле у праву?« помисли. »Можда дете није од овога света?« сети се прича о уклетој звезди, вилинском роду, ђавољем семену, и задрхта. »Шта ће бити с девојчицом кад ја умрем?« Осећала је блиски крај и бринула се све више, али девојче је расло и све убедљивије напредовало у вештини везења и плетења чипака. Убрзо се толико прочу да су луди из далека долазили да виде и купе њен вез. Могле су да живе удобно, готово срећно. И можда би тако и било да се једнога дана, на свему што би девојка дотакла, не појави танки златасти сјај, као да су вез или чипка посути златним прахом.

То изазва најпре чуђење, па завист, а онда се за девојку, сам од себе, прилепи назив Златопрста.

Жене богаташа и моћника отимале су се о чудесни вез и чипке. Свака је желела да баш она буде та која ће носити одећу проткану златастим сјајем. Напокон и владарка земље Сребрних Бреза чу за необични вез и позва Златопрсту у свој двор.

Жао је било златопрстој да се растане од помајке, али није смела да одбије владаркину наредбу. Једино што је покретима руку замолила било је да је повремено пусте да види старицу. Би јој обећано да ће се за неколико дана вратити кући. Али, само што је Златопрста ушла у дворац, за њом су се залупила тешка гвоздена врата. Када су је увели у собу на врху куле, видела је да на њене прсте чекају брда конца и свиле. И схватила да одатле неће ускоро изаћи.

Све брже и пажљививије је везла, само да би јој дозволили да види помајку. На шуштавим владаркиним хаљинама остајао је златни траг њених прстију, али чим би завршила вез на једном нарамку свиле, у собу је убациван други. На великим свечаностима владарка Земље Сребрних бреза била је најраскошније одевена. Погледи осталих владарки са завишћу су се заустављали на њеним хаљинама, на којима је златном росом посуто блистало цвеће чудесних боја и искрили се јутарњи рани облаци.

— Време је да Златопрста пређе у моје царство — рече једнога дана Царица Источног царства, с чијом се моћи нико није могао мерити.

Владарки земље Сребрних Бреза не преостаде ништа друго него да Златопрсту пошаље супарници. Узалуд је девојка тражила да још једном види старицу. У Источном царству чекала ју је нова кула, а у њој хрпе свиле коју је требало вести.

Златопрста је везла и туговала. Бесконачним јој се чинило њено ропство, док једнога дана у кулу не би доведен млади сликар чије је нацрте двораца и градова требала да извезе на свили. Чим га је погледала, младић је утонуо у златно језеро њених очију. На њеном лицу стражари су, први пут, видели осмех. Збуњена и срећна,

наставила је да везе. Никада тананији није био њен вез. Али, још више од веза сликара је очаравала лепота Златопрсте. Једнога дана он је наслика крај језера с расцветаним локвањима. И не слутећи да је то њен лик, Златопрста пренесе слику на свилу.

А када Царица одене хаљину, двораном проструја жамор одушевљења, све док неко не рече да девојка крај језера подсећа на лик Златопрсте. Царица гневно набра обрве.

— То је ужасно! Још горе: то је недопустиво! На царској одећи лик некакве бедне везиље! — Царица затопта ногом, упореди лик девојке крај језера с ликом Златопрсте, схвати шта младић и девојка осећају и реши да их раздвоји.

Истога дана, сликар би послат у удаљени град на северу, а Златопрста остаде затворена у кули. Није знала куда, ни зашто је младић отишао. Али, још више од растанка, болела ју је мисао да ју је он одбацио и заборавио, све док нису почеле стизати његове слике које је она требала да пренесе на свилу. Са сваком од њих, уткана у цвет или облак, долазила је до ње порука о његовој љубави и тузи.

Златопрста их је нежно и с бескрајном пажњом преносила на свилу. Али, уз златни прах свила је сада била посута бисерима.

Чим је чуо за бисере, младић је схватио да су то њене сузе, и одлучио да побегне, да јој се врати, али то је било лакше помислити него учинити. Стражари су будно мотрили на сваки његов корак.

Некако је, ипак, успео да увреба тренутак њихове непажње, и побегне. Затим је данима путовао не марећи ни за глад ни за жеђ, све док није стигао до куле у којој је везла заточена девојка. У жбуну леске испод куле сачекао је ноћ, а онда се, по избочинама, с муком попео да врха куле иза чијих је решетака бдела Златопрста. Дуго и страшно, младић јој је целу ноћ нешто шапутао, али кроз решетке није могао да прође.

Нити је он могао унутра, нити она напоље.

Дан и ноћ, као бледа бисерна шкољка, сјало је иза решетака девојчино лице. Младић се сваке ноћи, рањавих прстију и колена, пео до врха куле, све док месец није постао велик и блистав. Тада је схватио да је опасно пењати се, јер су свуда унаоколо били стражари. Али није могао да се обузда. Кад су га ухватили, Златопрста је чула само тупи пад и очајнички младићев крик:

— Чекаћу те!

Истога трена на западној страни неба угледала је како се рађа блистава млада звезда, и знала да је младић тамо чека.

Од те ноћи лице јој је постало још прозачније, још нежније, као што је прозачан и нежан био њен вез. Тим везом она је ишчезлом младићу говорила све што речима није могла да каже. Блистала су на свили језера каква младић и девојка

заједно никада нису видели; црвенио се кров куће у коју никада нису ушли; трчало стазом дете које никада нису успели да имају; смејало се двоје младих као што се они никада нису смејали, а преко свега вејао је нежни златасти прах. Са свих страна света долазили су људи да виде вез Златопрсте, да му се диве. Девојка је наочиглед свих, венула не престајући да везе.

А када је, једне вечери, стражар ушао у кулу да унесе нову свилу, везиљина соба била је празна. Само је у струји ваздуха, који је долазио кроз отворени прозор, треперила орошена паукова мрежа, а преко целог неба сјао златни траг водећи према крупној, усамљеној звезди на западној страни неба.

У рано лето и пред јесен, када су ноћи прозрачне и пуне звезда, тај златни траг постаје нарочито видан. Стишавајући глас, становници земље Сребрних Бреза тада шапућу да то Златопрста по небу још и сад везе, путујући да нађе своју љубав.

НЕБЕСКА РЕКА

T

екле реке, свака по своме: нека на исток, нека на запад, а нека с

планине право у море. Па, и куда би?

Велика речна мајка спокојно је надгледала рађање нових река, унапред им одређујући ток. С рекама нема изненађења, нема брига. Не рађају се често будале као она што је хтела да тече испод земље. Мајка свих река осмехну се тек рођеној кћери и подиже палицу ка западу, кад мала тврдоглавица рече:

— Нећу на запад!

— Ти онда теци на југ, а можеш и на север! — стрпљиво рече Велика речна мајка, али тек рођена кћи није хтела ни на север, ни на југ, нити с планине у море. Сва светла, сва прозрачна одмахивала је главом, понављајући: — Не, и не!

Велика речна мајка уздахну.

— Све реке једва чекају да уплове у море! — рече и помилова по образу најмлађу кћер, кад ова одсече:

— Не ја!

— Па, куда ћеш? — забрину се Мајка свих река.

Мала својеглавица је ћутала. Судбина реке је да тече у долину, у море, али њу привлаче снежни планински врхунци и ружа сунца у модринама неба, очаравају је облаци и звезде.

— Када бих постала небеска река! — прошапутала, а Велика речна мајка задрхта од ужаса.

— Тог није било, нити ће бити, кћери! Ниједна се река још није попела у небо. Боље пожури да стигнеш у долину, у море,

док нису почели зимски мразеви! — рече Мајка свих река строго и одлучи да припази на тек рођену кћер.

Мала река се невољко поче спуштати али од тога часа све реке и речице, сви извори и потоци будно су стражарили. Обале и корито чували су је да не побегне, стене јој пречиле пут, планина је заустављала. Ко да побегне од такве страже?

Замрља од туге, мала река је ћутала, а дани су се крунили као зрневље кукуруза. Мајка свих река већ поверова да јој је најмлађа кћи заборавила своју сулуду жељу, кад се једне ноћи проломи олуја. Као ватрене змије скакале су муње по небу, а громови сурвавали стење с планине. Шћућурене у својим коритима, реке су престрављено ћутале, не усуђујући се да се помакну.

Али, када јутро свану, Мајка свих река опази да је корито мале реке празно и забрину се: камо је могла отићи?

— у потрагу за њом! — нареди свим водама у планини, и велико трагање поче, мада је киша још ромињала.

Где је све нису тражили, где све нису завирили: и у шуму, и у камењар, и у пећину, и у густиш! Али, малој реци ни трага! Мајка свих река већ хтеде да нареди ново трагање, кад осети да киша лагано престаје и чу задивљени крик неке птице:

— Погледајте!

Велика речна мајка с муком подиже главу увис, и рече:

— Не тражите је више!

Преко читавог неба, сва блистава, као шарени лук, путовала је мала река. Један крај лука дотицао је врх планине, други је нежно зарањао у море, али она сама није припадала ни планини ни мору. Била је небеска река. Назвали су је дуга.

ВРАПЧЕВ ДАР

Б

олешћу прикована за кревет, девојчица је живела у самом корену

високе, превисоке, у срце неба заривене бетонске куле. Око ње је брујао град, али кроз прозор своје подрумске собе могла је да види само стопала пролазника у непрестаном покрету. »Куда ли иду? Шта траже?« — питала се, али одговора није било.

Изнад свега узбуђивала су је разиграна дечја стопала, нарочито она најмања. Посматрајући их, чинило јој се да трчи заједно с њима. Брзо, брже, још брже! На ливаду, уз планину, низ долину, и још даље: велик је и шарен свет!

Да је ветар, појурила би улицама, замрсила гране дрвећа, поскидала људима шешире. Да је облак, спустила би се на врх Сребрне горе, окупала у мору, потрчала за звездама и птицама. Девојчица уздахну. Из свог бетонског дворишта, ограђеног високим зградама као каменим литицама, једва је могла да види комадић неба. Шта да се о облацима каже? Личили су на лептире, и брзо нестајали.

Придржавајући се за зидове, девојчица покуша да начини неколико корака, без успеха. Мајка ће се тек пред вече вратити с посла. Кад би бар имала пса или мачку? Ах, којешта! Где у њен тесни кавез да стану пас и мачка? Једва сунчева зрака понекад залута, заигра по зиду, каже: — Улови ме, улови! — па оде.

Девојчица напрегнуто послушну.

Из дворишта су допирали дечји гласови. Чу одскакање лопте о бетон, радосни смех победника, па љутњу пораженог. А онда, наједном, као да је с неба пала, улете лопта кроз прозор. Дечак, који је трчао за њом, чучну и загледа се у дубину.

— Па, овде има неког? — узвикну и стрча се низа степенице. — Еј, ти тамо, врати ми лопту! — малишан нахрупи унутра и, угледавши девојчицу, устукну, запрепашћен, зграби лопту и побеже. Али већ сутрадан закуца на врата, и поче често долазити, доносећи различите дарове: цвет кестена, камичак чудног облика, врапца сломљеног крила....

— Једва сам га спасао од мачака! — малишан спусти повређену птицу на руб кревета, а девојчица од страха завуче главу под јастук. Али већ након неколико тренутака њен страх прерасте у сажаљење. Птица је једва дисала. Шта је могла осим да јој превије крило и нахрани је мрвицама хлеба?

А онда потече време као киша низ олук, али врабац се споро и тешко опорављао. Већ је пролеће извлачило травке из земље кад је први пут залепршао крилима. Али тек кад лето затабана двориштем, девојчица отвори прозор, стаде у страну да би птица могла да излети, и прошапута:

— Лети, јаднице!

Али врабац се и не маче ни први ни други дан. Тек трећег дана слете на прозорски оквир и рече:

— Хвала ти, а сутра ме чекај у исто време!

— Шта је сад ово? — девојчица се запрепасти. — Да не сањам? — окрете се ка прозору, али на прозорском оквиру врапца већ није било. »Мора да ми се причинило?« помисли, одлучивши да мајци и дечаку о овоме ништа не каже да јој се не би смејали. »Који још врабац говори?« — рекли би јој. »Баш којешта!«

и сама исто закључи, па ипак, још од зоре поче чекати птицу, али врабац нити се јави нити појави.

»Заборадио ме?« помисли и таман хтеде да се завуче под покривач кад чу лепршање крила и нечији јасан глас:

— Извлачи се из кревета! Журим.

— Ко си ти и куда журиш? — девојчица се трже и обазре око себе: нигде никога. »Вероватно још сањам?« шапну себи, кад онај глас поново рече да му се жури. Девојчица у чуду рашири очи: на прозору је био њен врабац, а крај његових ножица блистао је неки малени, округли предмет налик семенки лубенице, сав златаст. »Да није он то говорио?« не верујући самој себи, девојчица навуче прекривач до браде, а врабац прекорно прошапута да нема времена за играње.

— Устани и посади семенку расковника, а онда чекај док из ње не израсте плод. Кад се распрсне, прогутај његову коштицу, али га пре тога не дотичи и ником ништа не причај! — нагло, као што је и дошао, врабац одлете, а девојчица подиже семенку с прозора, и запрепасти се: била је тежа од највеће лубенице, и топла. Од врапчевога кљуна? Њеног длана? Чега ли. Зачуђена, она је стави у лонац земље и зали.

Јесу ли дани, или је као пена у брзој реци, летело време? Иза окна су већ промицале прве пахуље снега, а из семенке ништа да никне.

»Можда сам ја врапца само сањала?« — помисли девојчица тонући у сан, али кад ујутро отвори очи, у лонцу се златио нежни изданак расковника.

»Када ли ће порастити?« — питала се. Недеље и месеци су пролазили, поново пролеће као златна веверица скакутало по дворишту, а изданак никако да се дигне од земље. Опет су се чули дечји гласови и ударане лопте у бетон, али дечака није било. Од мајке је девојчица чула да се дечак одселио у други град, и растужила се. Готово заборави да залива изданак, кад опази да из пазуха листа избија тамномодри пупољак.

Свакога дана бивао је све крупнији, а кад се почео отварати, девојчица осети како и она постаје јача. Мајка, чудећи се, подиже обрве:

— Откуда овај цвет овде? — узвикну запрепашћено, али девојчица не изговори ни речи.

Чудесно миришући, сав прозрчан, плави цвет са високим руменим прашницима треперио је у струји сунчевога праха, постајући свакога дана све блиставији, све већи. А онда, у самом његовом срцу ниче плод. Цела соба била је пуна његова сјаја и мириса, али мајка није више ништа питала. Видела је да биљка весели девојчицу и спокојније је одлазила на посао.

»Хоће ли се икада распрснути?« — девојчица је нетремице зурила у плод, а време се вукло као кишне капи низ окно. Па, ипак, излете из плода, једнога јутра, коштица као златна пчелица и слете девојчици на длан. Дрхтећи, она је прогута и истога трена поскочи на кревету.

— Ја ходам! Ја трчим! — узвикну сва ван себе и хтеде да излети напоље, кад је прену нечији слабашни гласић:

— Лепо!! Лепо!! Али помози ми!

»Можда се врабац вратио?« — помисли и окрете се ка прозору, али врапца тамо није било. Само се, заглављен између две цепке, копрцао малени, риђи цврчак, пиштећи.

— Шта чекаш? — цврчак прекорно махну главом, а девојчица, напокон, схвати да то он говори, приђе и извуче га из пукотине, запрепашћена како то да она разуме језик птица и буба.

— Како да и не разумеш? — цврчак се тихо насмеја, као да чита њене мисли. — Расковник ти је вратио ход и подарио немушти језик, али врапца не чекај! Он је у земљи Плавих Ветрова, а мене је послао да те тамо одведем. Затвори очи и број до десет...

— Баш си смешан! — девојчица се закикота, али ипак затвори очи, осећајући како је захвата лагани дремеж.

Ко зна колико је спавала? Шта сањала?

Када је отворила очи, била је на обали неког језера, пред вратима дворца начињеног од светлости. — Каква је ово кућа? Где сам? — зачуди се, али је цврчак упозори да ништа не пита. Није ни имала времена да пита — пред њом су се отварала нека прозирна, блистава врата. Забљесну је сјај врта, какав никада није видела, ошамути мирис цвећа, за које никад није чула. Изнад високих, крупних цветова летеле су плаве птице налик крупним плавим лептирима, али шум крила није се чуо. Наједном, једна од њих слете јој на раме и рече:

— Ја сам твој врабац!

— Не говори глупости — девојчица одречно одмахну главом. — Мој врабац био је сив!

— Био сам сив тамо у граду. Ово је Земља Плавих ветрова. Овде су врапци плави, али моје време измиче: узми прегршт семенки и иди, много је болесних и несрећних на свету...

Плави сјај врапчевих крила преобрази се у плави прамен измаглице. Врапца нестаде. Нестаде и дворца начињеног од светлости и врта пуног мириса. Девојчица у чуду протрља очи. Је ли могуће? Била је опет у свом подрумском стану изнад кога су се, као стрме литице, дизала бетонска здања замрачујући видик.

»Сигурно сам све то сањала?« — помисли. Али кад отвори шаку, на длану виде прегршт чудног светлуцавог семења, тешког и топлог, утрча у кухињу и једно даде мајци. Затим пође по свету да остале раздели болеснима...

Птице су испред не летеле и јављале јој куда треба да иде, а цветови се отварали да је поздраве. И девојчица је ишла: преко брда и долина, преко ледењака и пустиња, постајући свакога дана све већа и све лепша, све док из земље Плавих ветрова не стиже глас о врапцу који се претворио у младића и пошао да тражи лепотицу која му је, некада давно, превила сломљено крило.

ЗАЧАРАНИ ЧИЧАК

Кад више ни мајка ђаволица није могла да издржи враголије најмлађег

сина, решено би да га пошаље у Горњи свет, међу луде. Нека мало њима загорчава живот док се не уозбиљи. Зар је мало у паклу ђаволисао?

Али, Ђаволку се није остављало друштво у коме се тако лепо забављао. Шта ће он међу људима? Препознаће га по репићу и роговима, одраће му кожу с леђа и вратити га у пакао. Нека неко други иде! Подвуче Ђаволак репић и сакри се у најудаљенији кутак. Али ко је још од Поглавице побегао?

— Излази одатле, или ћу ти извући уши! — грмну Поглавица Доњег света, најстарији, најдебљи црни ђаво. — Гле, каква јуначина, а бежи! — Насмеја се старац, све му се стомак тресао.

Ђаволак сав претрну, а Поглавица га потапша по образу, па рече:

— Ево ти чичак! Свако на кога га бациш, стећи ће, истог трена, и рогове и реп, јер то је зачаран чичак. Репатих и рогатих биће убрзо толико да на тебе нико неће ни обратити пажњу. Слободно иди! — Поглавица му спусти чичак на длан, упозоривши га да пази: налети ли чичак на неког коме је туђе добро важније од сопственога, претвориће се у ружу. — Рогатих и репатих ће нестати и ти ћеш морати да бежиш. Али, не брини: и међу људима, као и међу ђаволима сваком је своја кожа најближа! — Поглавица се насмеје и махну руком, а Ђаволак искочи на најпрометнију улицу главнога града и баци чичак на првог пролазника. Истога трена овоме ниче репина! Другом и рогови и реп. Јој! Јој! Међу лудима плану смех.

— Гле, какав си! — насмеја се пријатељу пријатељу. — Гле, колики су ти рогови, ах, хах!

— А колика је твоја репина? — одсече исмејани љутито, па тресну пријатеља преко лица. Овај га зграби за рогове. Пљас, трас! Поче туча. Окупи се гомила радозналаца. — Ударај! Шта чекаш? — смејали су се и бодрили завађене. »Био је Поглавица у праву!« помисли Ђаволак. »Ни ови Горе нису бољи!«

— Данг, банг! — учеста Ђаволак да баца чичак. Ај, како се град комешао! Већ је сусед на суседа ударао, син на оца, муж на жену! »Да ми је да рођаци ово виде!« уздахну Ђаволак. Више нико ништа није радио. Али зато је сусед суседу смишљао како да подметне пожар. И, док би дланом о длан ударио, плану прва кућа, па улица. Зашишта, запрашта огањ, а градске оце захвати ужас. Шта сада?

— Ако овако потраје, ускоро неће бити ни града! — рекоше они. Сазван би Савет Мудраца. Без успеха. — Можда ће Ђисара знати? — сети се неко најстарије становнице града која је памтила шест краљева и три рата. — Она зна језик птица и трава!

— Ту је потребан другачији језик! — одмахну старица главом.

Тек сад се заврте коло! Бацао је Ђаволак чичак, бацао, а људи су једни друге већ отворено под чичак гурали, кикотали се. Гле, како је Репати Рогатога зајахао! Држи му се за рогове и виче:

— Ти ћеш се мени смејати? Ти! — удара Репати Рогатога, али ни овај не остаје дужан: — Добро је Поглавица рекао: сваком је своја кожа најближа! — насмеја се Ђаволак. Како су се само људи черупали! Једни другима разбијали носеве и главе! Једва да је у болницама било места за рањенике, а туче нису престајале.

— Ово мора да је нека зараза! — рече шапатом нека старица, али се њена изјава прочу. Је ли чудо што сусед од суседа поче бежати? Али број унесрећених је растао. Шта сада? Дође грађанима до памети да је чичак узрок невоља, али нико није имао храбрости да га ухвати и уништи. »Можда неће баш на мене?« мислио је свако у себи и бежао, а чичак је као мајска пчела слободно зујао градом.

— Данг, банг! — летео је чичак. Домаћице су престајале да кувају, учитељи затварали школе, пекари одбијали да месе хлеб. Као јесења магла расла је прљавштина и глад. Ко се још обазирао на Ђисарине опомене да ће због прљавштине избити зараза? Ко је мислио на сутра? Ђубре је већ до колена допирало, а нико ни прстом није мицао да га уклони.

— Репати и рогати? Свашта! — смејали су се путници из далека. Али чим је неколико њих угледало репате рогоње, странци су у широком луку почели да обилазе унесрећени град. Ђисара је била у праву! Још дивље гуске нису ни кренуле на југ, а градом је завладала болест. Читаве су улице изумирале.

Једино је мржња била жива. Рогати и репати мрзели су једни друге, а још више оне без рогова и репова. С радошћу у очима гурали су нове несрећнике под чичак, а Ђаволак се смејао. »Да браћа ово виде? Трам-тарам! Да се и они мало провеселе! Хоп, хоп!« Скакутао је Ђаволак, а град се све више празнио. Тек ту и тамо по неки ретки пролазник саплитао се о гомиле ђубрета у потрази за храном. »Ух, како се Поглавица преварио да неко може уништити чаролију!« помисли Ђаволак, кад из једне ниске, рушевне куће изађе девојчица носећи малог брата у наручју. Поглед на њу засмеја Ђаволка до суза. Била је хрома и грбава. »Вероватно је пошла по храну?« помисли Ђаволак и загледа се у њу.

Смешно поцупкујући, девојчица се с муком пробијала кроз смеће, али није испуштала малишана. — Банг, данг! — према њој полете чичак, а девојчица се следи. »Јој, сада ћу још и рогове стећи!« помисли и ужасну се. У исти час прође јој главом мисао да би могла брата истурити пред чичак, и избећи несрећу. То је још више ужасну. »Малишан је тако безазлен, тако леп! Боле да ја и ту Муку сносим!« девојчица уздахну и заклони брата иза својих леђа, а чичак удари у њу.

Је ли могуће? Ђаволак сопственим очима није могао да поверује кад виде како се чичак, налетевши на грбавицу, преобрати у ружу. Јој, јој! Док би дланом о длан ударио, спаде с девојчице грба, а згрчена нога се исправи. — »Па, ја то сањам? — Ђаволак протрља очи. Уместо грбавице, пред њим је стајала лепотица. У руци јој је била ружа. Она је принесе лицу и зачуди се њеном мирису, па је пружи суседу да помирише. — Гле врага! — јекну Ђаволак. — Где му нестале реп?

Прича о чаробној ружи брзином ветра обигра град. Један за другим, у ниску, трошну кућу улазили су репати и рогати, а излазили оданде без репова и рогова.

У сутон је још само један репати рогоња стајао насред трга, а онда и њега нестале, али нестале и руже. Једино се још у коси девојчице осећао њен мирис, а затим и он ишчезе.

ТАТАГИНА ДЕЦА

Н

а самом окрајку града, тамо где улице прелазе у њиве, па у светлу

дубину неба, у кућерку пригнутом до земље живела је старица звана Татага. Када је и како сазидала кућерак? Одакле је? Има ли икога свога? Је ли заиста глувонема? То ни најрадозналији нису могли да докуче. На сва питања старица је, осмехујући се, слегала раменима и настављала да живи вечито сама као да је пала с неба. Нико јој ни године ни право име није знао. А и чему би? Сва деца из улице, као некада њихови очеви и дедови, трчала су за њом, вичући:

— Татага! Татага!

Да ли их је примећивала? Ко зна. Непредвидљива и загонетна, појављивала се и нестајала као лутајући пламен, дарујући децу различитим шумским плодовима. Заузврат, кад снег и лед окују град, деца су њој доносила зделице с храном и остављала их на довратку, не улазећи никад у кућу. Тако је то трајало годинама, читаву вечност.

— Татага! Татага! — пружала су деца руке ка старици, а ова им се смешила и одлазила у шуму, све док једнога дана не ниче прича да је Татага чаробница. Ко је Татага и шта ради у шуми? Радозналци су се за њом све чешће освртали. На леђима јој је вечито иста врећа, увек пуна. У њој птицама у шуми носи храну, али шта доноси оданде? То нико није знао да објасни. Тако, сама од себе, створи се изрека: »Држе се као Татага и Татагина торба« Да ли је старица за њу знала? Ко зна!

Вечно погнута, у истој одећи, са истом торбом на леђима, одлазила је у шуму још пре но што би роса спала с лишћа. Враћала се тек кад би сутон изједначио поцрнеле гране дрвећа с небом, палила светиљку и остајала уз њу до зоре.

— Шта ли то ради ноћу? — питали су се суседи. — Да не врача?

Кад радозналост нарасте као поплава, неколико суседа поче да је уходи. Без успеха. Прозори Татагиног кућерка били су густо застрти, а већ при уласку у шуму старица им се губила из вида. Чинило се као да је цела шума чува бришући њене трагове. Један од најупорнијих, ипак, виде како јој шумске звери прилазе и прате је.

Можда она и није само чаробница, већ вештица? — плану сумња. — Једино вештице знају језик звери и трава... — нагађали су суседи шапатам, али за та нагађања убрзо чу цели град. Зар је могао градски Савет да се не умеша. Нетко предложи да се Татага истера из града, али се већина уздржа од гласања за тај предлог.

— Ко зна шта је у тим причама тачно? — супротстави се један од најстаријих чланова Савета, који се много чега у свом дугом животу наслушао. — То што звери иду за њом, не значи зло! Давно, још кад се град зидао, живео је пустињак који је друговао са зверима, али и људима помагао проналазећи лековите траве.

Ипак би одлучено да се испита Татагино кретање. А ко би за то био спремнији од два оштровида младића? Њима Татага ни у најгушћој шуми неће умаћи!

Но, где врага! Шума је и од њих сакри. А кад се вратила, дуго је у ноћ горела њена светиљка.

— Можда би деца могла да испитају шта то Татага ради? — сети се неки брадоња. — Она једино малишане пушта к себи...

Одбијање деце да уходе старицу изазва још веће запрепашћење.

— Откуд то? У реду, Татага даје деци јагоде и орахе, али има ли ту још нечег? — разли се сумња као отров. — Чиме ли је Татага зачарала децу?

Као мрави траг шећера, сумњичавци су следили старичине стопе. Коначно им пође за руком да виде како ископава пањиће у шуми и ставља их у своју врећу. Шта ли са њима ради? Никада није запажено да ложи ватру. Шта ће јој онда корење? Вештице и чаробнице користе крило слепог миша, змијин зуб, совино перо. Можда Татага није ни вештица, ни чаробница? Али зашто је звери следе, а шума крије?

Као лишће брезе откидале су се године! Је ли Татага знала да је следе? Тајна је остајала тајна! Можда би вечно тако остало да зима која дође није била изузетно снежна и хладна. Сви прозори били су прекривени мразним чипкама, а снег је допирао до рамена.

— Шта ли је са Татагом? — питала су се деца. — Шта једе? — Једно за другим искрадали су се малишани у снег и односили старици зделице с храном. А онда је почело да их брине узима ли Татага храну, или је разносе пси и мачке? Прозори њене куће прекривени су леденим цвећем. Ко зна има ли унутра иког живог?

Једна девојчица се присети: узе врућу лепињицу и прислони је уз Татагино окно. У мразној шари направи се округли отвор и девојчица опази да се иза окна неко миче. Када се пажљивије загледа, виде нечије светле, радосне очи и шарену мараму око округлог лица. То не може бити Татага! Девојчица завири још једном. Иза окна јој неко пријатељски климну главом. Девојчица приђе другом прозору. »Сањам ли ја то?« помисли. »Татага нема никог! Откуда ова деца?« Девојчица се поново врати првом прозору. Оно малено, светло биће несташно јој намигну.

— Па, Татагина кућа је пуна деце! — потрча девојчица ка Татагиним вратима. Била су отворена. Је ли један тренутак или је читава вечност прошла док јој се очи нису навикле на промену светла? Девојчица крикну од чуда! Свуда, докле је поглед допирао, седеле су, лежале, скакале, смејале се и певале малене девојчице у шареним сукњама!

Кад девојчица боле погледа, виде да су то, у ствари, лутке начињене од дрвета, али не онакве какве се добијају за рођендане, већ нарочите, Татагине! Гласови су им звонили као сребрна звонцад, а у соби је врело као у школи. Оно што девојчицу посебно изненади била су лица луткица и лутана, сва различита. На једном од њих опази црте своје сестре. Друго је личило на лице њене најбоље другарице. Треће је било слично лицу њенога брата. Четврто је било њено рођено. Од запрепашћења, од чуда, девојчица врисну, а једно од оних малених бића стави прст на уста.

— Пст! Татага спава!

— Па шта ако спава? — заинати се девојчица. — Она не чује ни кад је будна!

— Мислиш? — унесе јој се у лице лутка с очима њене сестре. — Татага не чује оно што не жели да чује! Она не чује одрасле. Али нас и децу и те како чује!

— Ко сте ви? — девојчица рашири очи, а лутка се насмеја.

— Ми? Зар не видиш? Па, ми смо Татагина деца, али ником не причај! Годинама она у дрвету урезује наше руке и ноге, и, пошто воли све вас у улици, даје нам ваша лица. Погледај ону малу крај пећи! На кога личи?

Девојчица се пажљиво загледа, набра обрве, али није могла да погоди ко би то могао бити.

— Такве девојчице нема у нашој улици! — рече на крају.

— Погледај јој мало боље нос и очи!

— Јој! — врисну девојчица и шаком затисну уста.

— Погодила си, значи? То је Татага, али из времена кад је била толика као ми! — луткица се осмехну и упозори гошћу да ћути о ономе што је видела. — А за лепињу ти хвала! Појешће је Татага кад се пробуди, а ти никоме ништа не причај ако желиш још једном да нас видиш!

На прстима, сва ошамућена, изађе девојчица из Татагине куће у блистав, бели, снежни дан. По жбуњу и по стази блештале су пахуљице јасније од звезда. Пуним грудима удахну девојчица ледени ваздух, решена да о Татагиној деци никоме не каже ни речи, али чим уђе у своју кућу, из уста јој само излете:

— Видела сам Татагину децу!

— Кога си видела? — мајка у чуду рашири очи.

Девојчица пребледе.

— Не могу да кажем! — прошапута.

— Зар ниси малопре рекла да си видела Татагину децу, а знаш да она никога нема? Зар лажеш? — мајка се строго намршти, а девојчица заплака, и плакала је све до вечери. Чак ни у сну није престајала да јеца: — Не лажем. Видела сам их. Својим очима видела сам Татагину децу!

Жена даде знак мужу да оде и провери. Овај позва суседа и пође Татагиној кући. Девојчица до сада није лагала, али ово је и за лаж превише чудно. Каква деца!

Два суседа, два одрасла мрка човека ћутке су се приближила Татагиној кући. Иза прозора је, као и увек, горело светло, а преко врата био навучен тешки засун. Девојичин отац га раменом изби, али врата су изнутра нечим била подупрта. Уз помоћ суседа и секире он се проби унутра и стаде као укопан, а крај нега протрча шарено јато деце, цичећи. Татага је била последња. запрепашћени, нису се ни макли да је зауставе. Тек на мразној, снежној стази она застаде и плесну дланом о длан. Најједном, као на договорени знак, малено јато поче да се пење увис.

Девојичин отац потрча да бар једно од њих ухвати, али шарено јато већ је лепршало изнад крова, смејући се. А онда, као крилата, полете и Татага и, док су суседи три корака направили, нестаде у дубинама неба.

Више је нико није видео. Али у светле мразне вечери, када је снег на земљи сјајан и шкрипав, на западном рубу неба, изнад саме Татагине куће, деца из Татагине улице виђају збијено јато разнобојних звезда и једну крупнију како се пење увис.

Тако знају да то Татага са својом децом не престаје да бежи.

ЗВЕЗДАНОВА ТАЈНА

У

најпрљавијој улици града, међу чистачима и носачима, пијаницама и

бескућницима, појави се једнога дана дечак пред којим су се сви и нехотице заустављали. Како и не би? Светлокос, светлоок, сав прозачан, дечак је изгледао као да долази из неког другог света. Такав сјај је из њега избијао да би, још дуго након његовог проласка, по разрованом плочнику треперила светлосна пруга као некакав звездани траг. Зар је то могло да не пробуди радозналост? Ко је? Откуда је? Како се зове? Пљуштала су питања, али дечак је тврдо ћутао. Шта и да им каже? Након смрти родитеља суседи су га довели и оставили на плочнику, рекавши:

— Приси, и не враћај се у село!

Како је и могао да се врати? Пут до села није знао, а и своје куће се сећао тек као гнезда на врху брда. Да проси, ипак, није хтео. Има он и руке и ноге, зашто би просио? Нађе дечак две одбачене четке и убрзо се прочу као најбољи чистач обуће у граду, али новац се у њега није задржавао. Све зарађено делио је невољницима и просјацима, а затим одлазио на реку. Ту су га виђали како помаже рибарима, а као зараду узима рибљу младунчад и враћа је у воду. Ко је још то радио? Ко толико зурио у воду и облаке? Најстарији рибар с чуђењем опази како рибе излазе из воде да поздраве малог чистача, а цветови отварају очи да га виде.

— Дечак је чудотворац! — пође прича низ реку, па и даље.

Чу је чувар пруге, коме је побегла жена, па заустави малог чистача.

— Ти, који разговараш са рибама, реци ми где је моја жена? — старчева туга као ледена вода прели дечака, али се, ипак, осмехну и рече чувару нека не брине: жена ће се вратити...

А када се заиста вратила, старац и сам поверова да је дечак чудотворац, па рече:

— Хвала ти, Златоусти!

Рекао је то само једном, али се назив Златоусти прилепи за дечака као шкољка за стену. Узалуд је мали чистач тврдио да на то име нема права! Златоусти постаје само онај ко нађе Сребрну ружу. Причао му је о томе дед који је то чуо од свога прадеда. Постоји таква ружа, а онај ко је нађе, открива реч од које процвета камен, нестану бол и туга, на дивљој реци створи се мост, у пустом полу град. Али до ње је тешко доћи. Зато је оних који знају тајну речи тако мало!

— Ако уопште и постоји Сребрна ружа? — обрати се дечак Вечерњем облаку са својом сумњом, а овај се наглас насмеја:

— Наравно да постоји! — облак самилосно дотаче дечаков образ. — Али боље да је не нађеш, јер ћеш живети само за друге.

— Тражићу је и наћи! — Мали чистач се намршти. — Макар под земљом!

— Опоменуо сам те! — Облак се нежно осмехну, али дечак није био у стању да послуша његов савет. Сребрна ружа била му је у мислима и дању и ноћу. Будио се од њена мириса. Сав је треперио од њена сјаја. А онда, једнога јутра још пре зоре, крену да је тражи.

— Јесте ли видели Сребрну ружу? — питао је и ветрове и птице, и луде и облаке, без успеха. Нико није знао ништа да каже о њој. Али он није престајао да пита и да хода. Кога све није питао, док није дошао до једне ливаде и ту застао као укопан. Је ли могуће? Протрљао је очи, али и даље је било све исто. Преливена месечевим сјајем ливада је била сва плава, а кроз плаву траву ходао је плави јелен. — Па, ја то сањам? — дечак се замисли. — Не постоји плава трава, ни плави јелен!

— А Сребрна ружа? Постоји ли? — Изнад саме своје главе дечак чу нечији кикот и трже се. Осим јелена на ливади никога није било. Само је кроз ретке облаке лутао месец. — Да није то плави јелен говорио? — Дечак се окрете ка јелену, али уместо животиње виде само плавичасти стуб магле, и у чуду рашири очи. Шта је ово? Низ сребрне нити месечине спуштало се на ливаду јато звезда, од чијег сјаја ливада постаде још плавља. Ко би рекао да су звезде тако немирне? Дечак протрла очи, али се ништа не измени. Звезде су се кикотале, отресале сребрни прах са косе, зујале као сребрне пчеле кроз ноћ, зачикивале га. Све му се вртело у глави од њихових ситних гласова.

— Шта тражиш? — замрси му се једна од њих у косу.

»Баш да јој не кажем!« — помисли мали чистач, а звезда се, као да му чује мисао, насмеја:

— И немој, али пази! Сребрна ружа није обичан цвет. Од ње се постаје Златоусти, цар прича и исцелитељ, али и као патуљак светом лута. Боле се врати у своју улицу! — Од додира звездине руке дечак осети како тоне у сан, и ужасну се. Заспи ли, никада неће стићи до Сребрне руже! Зато скочи, али скочи и звезда и поче се одмотавати као сребрно клупко, постајући све мања и мања. Једва ју је још разликовао од трава и свитаца, кад чу њен глас:

— Не брзај! Сребрна ружа те чека.

— Где да је тражим?

— Код Рибље Главе! — Звезда утону у траве као кап росе, а мали чистач пође да тражи Рибљу Главу.

»То је бар лако!« — помисли обрадован. »Чим дођем до прве реке, рибе ће знати!« Кад гле чуда!

— Не знамо ми ништа! — рече најстарији бркати сом на кога је наишао. — Не постоји такво створење међу нама. Питај птице!

Али ни птице нису чуле за Рибљу Главу, а људи су се смејали:

— Рибља Глава? Баш смешно! Тражи је у рибљој чорби!

»Можда ме је звезда преварила?« — помисли мали чистач, решен да се врати у свој град, кад на пустој стази изниче старица толико повијена под теретом да јој се чак ни лице није видело.

— Да ти помогнем, мајко? — Дечак скиде врећу с њених леђа и пребаци је на своја, зачуђен. Врећа је била лагана. Од чега се старица повијала? Дечак пође низ стазу, старица за њим. Једва је неколико корака прешао, кад осети како врећа на његовим леђима постаје све тежа. Шта ли то носи у њој? Мали чистач се једва довуче до краја стазе, обриса зној са чела и, погледавши ка старици, крикну од ужаса. — Рибља Глава? Откуд би на старици била рибља глава? — Баш је ово глуп сан! Како би ходала старица с рибљом главом?

— Одлази, приказо! — махну мали чистач ка старици, али ова се само насмеја:

— Шта хоћеш? Тражио си ме... Па, тражи ме и даље... — пређе му старица праменом косе преко лица, а дечак, сав ужаснут, осети како се смањује и као капљица росе тоне у траву. Ко би рекао да су траве тако високе? Тако брбљиве! Дечак претворен у капљицу виде како се травке нагињу једна ка другој и шапућу:

— Баш је будала овај дечак! Док не нађе златну лубеницу и у њој Сребрну ружу, неће се вратити у свој прави лик! — Траве су се смејале, а изнад њих стајала је старица Рибља Глава као планина, као цин. Толико је далеко било њено лице да га дечак-капљица више није ни видео. Је ли, заиста, на њој рибља глава? Или му се то само у сну приснило? Гледао је како Риболика отвара врећу, а из ње нешто блешти. — Па, то је златна лубеница! — Дечак-капљица појури према њој. Али лубеница, наједном, подскочи и поче се котрљати низ брдо. На њој је јашила старица Рибља Глава и смејала се:

— Стигни ме ако можеш! Тек тамо где се ја зауставим, наћи ћеш Сребрну ружу! — Старица је све брже одмицала, али иза лубенице, у поваљаним травама, као златна зрнаца остајао је траг. Дечак-капљица потрча њиме, али споро је напредовао, јер су се

травке мрсиле и шапутале. Он ослушну. Гле, па о лековитим травама је реч. Неке је и сам знао. Али ко је Звездан о коме причају? Патуљак сличан Звездану посетио га је када је био болестан. Како се све то понавља! Мали чистач се осмехну. Звездан је и сâм, некада, био дечак. Светлокос, светлоок ишао је светом и лечио болесне. Нарочито су му се деца радовала. Али, када су се луди прозлили, он је ишчезао и нико га више никада није срео. Једино још Месец тврди да га виђа како скакуће са звезде на звезду, за ноћ обигра читаво небо. Зато га и зову Звездан...

Занесен причама трава дечак-капљица и не осети како тоне. — Јој, где сам? — трже се тек кад се с осталим капљицама нађе у подземној пећини. »Какво је ово чудо?« Дечак-капљица рашири очи, задивљен. Зидови пећине блистали су од разнобојних кристала, треперили, као да је дуга под земљу зашла. Дечак ослушну. Чинило му се да чује некакве тихе гласове, а онда виде како из дубине пећине излази гомила раздраганих патуљака, окружује га и почиње да игра.

— Хоп, хоп, цуп, цуп! — Скакутали су патуљци, смејали се, а дечак-капљица, и сам поцупкујући, пратио их је погледом. Изненади га девојчица која је играла до коловође. Била је и она малена, не већа од шишарке, али тако сребрнаста, тако лагана да му се чинило како не игра, већ лебди. »Баш би било лепо остати с њима!« помисли мали чистач претворен у капљицу, али се сети Сребрне руже, и задрхта: мора је наћи, мора, мора!

Мала плесачица прилазила му је све ближе.

»Ваљда им то није царица?« — помисли дечак-капљица, кад патуљчица рече да би га волела видети, али да јој је вид тако ослабио да више не распознаје лица. Она подиже увис своје сребрнасто лишће с угашеним очима, а дечаку прође кроз главу: »Зар она не зна да је поток који протиче кроз пећину лековит?«

— Умиј се водом из потока! — шапну јој. — Прогледаћеш!

Сребрна плесачица замочи главу у воду и кликну:

— Па, ја видим! Видим! Хвала ти, ма ко да си! — она подиже дечака-капљицу до свог лица и пољуби га.

У истом часу мали чистач осети како се враћа у свој прави лик, а на раменима расту му крила. Пећина се, наједном, отвори и он полете. Високо! Више! Летео је све више, док не опази како се низ брег котрља златна лубеница са старицом.

— Стигни ме ако можеш! — закикота се Рибља Глава, угледавши га.

— Па, и стићи ћу те! — узвикну дечак, покушавајући да убрза лет, кад осети како му се крила смањују и он пада на обалу неког језера, запрепашћен. Откуда ова вода овде? Малопре је није било!

Рибља Глава била је већ на другој страни. Од муке дечак зајеца:

— Никада је нећу стићи! Никада задобити Сребрну ружу!

— Па, и нећеш! будеш ли седео и плакао, заиста нећеш!

— Из воде је искакало малено јато риба, и смејало му се. Затим се једна риба издвоји, доплива до дечака и рече:

— Пењи ми се на леђа! Једном си ти мени помогао вративши ме у воду. Сада ћу ја теби. Пењи се!

Мали чистач је сажаљиво погледа и осмехну се:

— Не будали, рибице! Погледај колика си!

— Ти погледај! — Одбруси риба и поче да расте. Била је већ велика као чамац. Дечак јој скочи на леђа, а риба појури. Док би трепнуо, била је пред њима златна лубеница, а на њој Рибља Глава. Дечак испружи руку да дохвати лубеницу, али златне лубенице, наједном, нестаде. Уместо ње појави се на води златни обруч. Старица с рибљом главом седела је на њему као на престолу, и ругала се:

— Стигни ме ако можеш!

Још и не изговори Рибља Глава ругање до краја, кад риба, на којој је дечак јашио, зину и прогута старицу. Остаде на води само прстен сјаја, а из њега се издиже Сребрна ружа. Дечак, задивљен, крикну И загледа се у њу. Сав нежан, сав сребрнест, цвет је ширио такав сјај да су и небо и земља блистали. Дечак испружи руку да га дотакне, али цвет, као сребрна птица, полете увис.

— Нисам ти потребна, Златоусти! — Сребрна ружа нежно дотаче дечаков образ. — Врати се међу луде!

Сребрне руже нестаде, а мали чистач се осмехну. Али од тога часа пође по свету прича о дечаку од чијих речи процвета камен, нестану болест и туга. Људи су га с осмехом сусретали, уверени да на свему чега се реч Златоустог дотакне, још Дуго након тога, трепери неки радосни, златни сјај.

Ко зна: можда је тако и било? Можда се лудима причинило?

Једно је сигурно: Златоусти је ходао светом, а приче су се множиле. Изгледало је: вечно ће тако бити! А можда би и било, да једнога дана, Златоусти не наиђе на дете које је изгарало у грозници. Шта све није чинио да му помогне, па ништа! Дете се, наочиглед свих, топило, нестајало. Шта сада? — Немоћне су ту моје траве, моје речи — јакну у себи Златоусти. — Можда би Звездан помогао? Реч по реч, исприча он малишану све о звезданоме дечаку, помилова га по коси, па прошапута:

— Мисли на њега, помоћи ће ти!

Само што изговори Златоусти те речи, нешто блесну.

— И хоће! — трже га нечији глас. — Али само ако се ти преобратиш у Звездана, а болеснику даш свој живот! — невидљиву за друге, опази Златоусти у куту собе Рибљу Главу. Затим, уместо ње виде звезду, па Сребрну ружу, поново Рибљу Главу, и схвати: то се она из једног у други облик прелива, и уздахну:

— Зар баш не може другачије?

— Не може!

— Нека ти буде! — Златоусти саже главу и осети како му се тел о смањује, како постаје прозрачан и лаган.

— Како ћу познати Звездана када дође? — чу врели шапат малог болесника, и осмехну се:

— Не брини, познаћеш га! Мален је и светлокос, светлоок сав прозрачан. Погледај кроз прозор и видећеш га како скакуће од звезде до звезде, читаво небо обигра. А сад, спавај! Мораш бити здрав кад дође...

— Па дошао си! — дете се срећно осмехну и утону у сан, а Златоусти нестаде. Више га нико није срео, нико чуо.

Али од тога доба сва деца, када су тешко болесна, виде како са звезде на звезду скакуће дечак светлокос и светлоок сав прозрачан, али мален и живахан као варница.

Носачи и чистачи зову га Златоусти и тврде да је то некадашњи мали чистач. Дечаци су уверени да је то Звездан. Али, ко је у праву нико не зна. А и што би?

То је била, па и нека остане, Звезданова тајна.

ПЛАЧКО И СМЕЈАЧКО

У

време кад су светом летеле сребрне пчеле, у Улици кестенова расла

су два дечака. Никада их нико није видео одвојене, мада нису били ни браћа ни рођаци. Једнако високи, једнако смеђи, једнако обучени личили су на близанце, али један се стално смешкао, а други намрштено зурio испред себе.

— Гле, иду Плачко и Смејачко! — узвикну једнога јутра часовничар из суседства.

Узвикнуо је то само једном, али надимак се сам од себе прилепи за дечаке као маховина уз стену. Више их нико није другачије ни знао ни звао. Је ли им права имена украо ветар? Или су сама некуд одлутала? Ко зна. Дечацима то није сметало, али Плачко је стално био незадовољан, стално имао уста спремна на плач. Мучило га је сунце, мучила киша, мучила школа, игра, јело. Мучио га је и Смејачко који се на све његове жалопојке наглас смејао.

— Па, деца морају да једу. Морају да иду у школу!

— Зашто морају? Мишеви, птице и пужеви не иду у школу, па живе. Кад бисмо бар били пужеви! — узвикну Плачко затреперивши од своје страшне жеље. — А?

Смејачко и не стиже да размисли шта би тада било кад осети како почиње да се смањује. Смањивао се тако брзо да му се чинило како се топи као пахуљица на јакој ватри. »Шта је ово?« — помисли и окрете се према Плачку, али уместо другара виде на стази само његове празне панталоне. »Где ли је ишчезао?« — упита се и истог трена чу другарев плачни глас како запомаже: — Помози ми да се извучем, ово је страшно!

Из празне другареве ногавице Смејачко виде како излази малени, смеђи пуж и шмркће. И сам претворен у пужа, Смејачко није могао да се не насмеје:

— Желео си да будеш пуж, ето ти!

Смејачку је живот пужа био забаван. Како и не би? Високе и оштре биле су траве, смешни и радознали бумбари, а под осетљивим стопалом најважније је било

пронаћи глатку стазу. Јој, како је уживао Смејачко клизајући се по трави након кише, како јадиковао Плачко:

— Ово је грозно! Ово је још горе него ићи у школу! Сам вучеш кућу, сам набављаш храну, а још си и тако мален да те може свако згазити! Па и те траве! Сав сам се исекао о њихове оштре врхове. Бар да смо птице! Летели бисмо камо хоћемо, нико нам ништа не би могао!

Још и не дорече Плачко своју жељу кад осети да се с њим нешто чудно догађа и хтеде да побегне у љуштурицу. Али, гле! Љуштурица тесна, претесна — ни главу у њу да завучеш. Пужих од муке заплака и виде како на стази поред њега скакуће врабац, и смеје се:

— Не прави од себе будалу, Плачко! Ко је још видео птицу у пужевој кућици? — Смејачко радосно залепрша крилима и полете увис, али Плачко ни да се одлепи с места. Жалосно опуштених крила само се вуче по стази, и пишти:

— Како да полетим? Нећу да будем врабац! Зашто врабац? Има и других птица...

— Зар то није свеједно? — Смејачко направи круг изнад кровова, изненађен њиховом лепотом. С осмехом поздрави цвет израстао у олуку, намигну гуштеру који се сунчао на димњаку. Улица кестенова била је пуна луди. Забављало га је да их посматра и препознаје. Али зашто се Плачко не миче? Смејачко таман хтеде да позове другара кад се на стази појави мачка. Сав ужаснут, Плачко прхну увис и зајаука:

— То ли је живот птица? То? Боле би било да смо рибе! До њих не допиру ни мачке ни домаћи задаци! — не верујући самоме себи Плачко опази како се ваздух око њега згушњава и претвара у воду. Свуда, докле је допирало око, лелујале су морске сасе и корали, стрелимице јурила јата риба. Плачко у чуду рашири очи: право према њему летела је риба с црном пругом на леђима, и махала перајима као рукама, зовући:

— Пожури, Плачко, пожури! Позвани смо на свадбу морске звезде!

По гласу Плачко познаде Смејачка, али на свадбу некакве звезде није му се ишло. Баш којешта!

— Имам ли и ја црну пругу на леђима? — упита изненада.

— Наравно да је имаш. Прелепа је, је ли и моја таква?

— Твоја је грозна, и грозно је бити риба, глупа риба у глупом мору! — прогунђа Плачко. Свет морског дна био му је одвратан. Гадио му се морски краставац, мрзео је рибе, јежеве, самога себе. — Бар да сам лав, цар животиња!

Само што изрече Плачко своју жељу кад виде како по жутом песку пустиње трче два лава, оба једнака, оба жута, оба гипка. Али један је трчао лако, радосно, други је једва одизао њушку од песка. Као да је нека срећа бити лав! Пустиња је усијана, пуна трња, пуна змија, а можда и над лавом постоји лав? Плачка је мучила глад, мучила

врелина, мучила жеђ. Несхватљиво му је било Смејачково одушевљење заталасаним пустињским песком.

— Гладан сам и жедан. Вруће ми је! — Плачко се беспомоћно опружио по земљи.
— Даље не идем. Нема извора у овом усијаном паклу!

— Мора да га има. Где пију остале звери? — био је разложен Смејачко, али Плачко ни да се макне: доста му је и лавље коже, и мушица, и врућине, и песка!

Лежао је тако све до ноћи. А када иза пешчаног брега изађе месец, пустиња постаде сребрнаста, титрава. Тешко је било одредити где има више светлости, више искрења: на небу или на земљи! Тешко је било не удахнути пуним грудима бистри ваздух!

Изнад њих трепериле су звезде. Плачку се учини да види како се неке од њих спуштају ка земљи. Ево их, ту су! Кад би бар био звезда! Звездама нико ништа не може. Блиставе су, далеке, вечне, а њега до зоре може ујести змија, однети ветар, затрпати пустињски песак. »Можда још и пре зоре?« — подсмехну се самоме себи, кад осети како постаје лаган и лети у висину. Високо, више, још више, до трећег неба, до седмог! Упоредо с њим пењала се још једна звезда, а дубоко доле треперио пустињски песак крадући сјај месеца.

— Погледај како блиста! — кликну Смејачко, а Плачко од страха затвори очи. Падну ли: ни кожица им, ни кошчица до земље неће стићи. Од стрепње Плачко потамне али настави да се пење у висину заједно са Смејачком.

— Гле нове звезде! — весело им намигну Месец.

— Звездице лепотице, нове сестрице! — ухвати се око њих коло звезда. Као сребро звонио им је глас, смех жуборио. Смејачко од среће затрепта и сину новим сјајем, али се Плачко повуче у страну и намршти. Узалуд су га звезде звале у коло, узалуд засипале смехом. Сам и тмуран, стајао је на западном рубу неба и тако стоји још и сада...

Али у лето и пред јесен, када се звезде спусте сасвим ниско и небо постане пуно њихова сјаја, две звезде се нарочито дуго задржавају на крову једне куће у Улици кестенова. Обе су исте боје и величине, али једна искри од радости, док друга плачно жмирка.

Дечаци из Улице кестенова тада подижу поглед ка небу, узвикујући:

— Гле Плачка и Смејачка!

Старији након тога дуго ћуте, а маленима се чини да виде како звезде силазе с крова и претварају се у дечаке. Ти дечаци су једнако високи, једнако смеђи, али један се стално мршти, а други не престаје да се смешка.

ЈАСЕНОВ ЛИСТ

Т

реперио на грани лист јасена, смејао се и певао:

— Најзеленији сам, најлепши! Нико ми није раван.

Али и друго лишће било је зелено, сва шума била је зелена, изузев лишћа брезе које је већ добијало златасту јесењу боју. Лист јасена поверова да с брезом нешто није у реду. »Бити жут Док су у шуми сви зелени — сумњиво је и крајње недолично. Требало би припазити на њу, видети шта смера, шта хоће!« Лист јасена подозриво ослушну шта међу собом шуми брезино лишће, али оно је шумило исто што и остала зелена браћа и на исти начин треперило на ветру.

У недоумици, јасенов лист одлучи да се обрати за савет најстаријој грани, али грана није имала времена за приче. Наилазила је јесен и она се за њу убрзано припремала. Лист тада одлучи да приупита сунчану зраку. Али мала луталица није хтела ни да застане.

Брже од лишћа откидали су се дани, лист је треперио на ветру, смејао се и певао:

— Најзеленији сам, најлепши, нико ми није раван!

Није ни приметио да постаје све прозирнији, све лакши, нити да му се иза леђа прикрада оштрозуби јесењи ветар. Тек на земљи, помешан с лишћем брезе, он виде да је постао жут, и осмехну се: »Шта има лошег у томе? Зар и ови око мене нису лагани и жути, сви жути?« Лист јасена подиже поглед увис и постиђено саже главу. Високо горе, на већ оголелој грани, један једини лист зеленио се и певао:

— Најзеленији сам, најлепши, нико ми није раван!

А једнако, и на ове доле и на оног горе, сунце је бацало своје јесење зраке, док се ветар лоповски шетао између грана.

ЗЛАТНА КРАБА

Д

ечаков отац био је најславнији рибар на сва три мора, али дечак је

жалио уловљене ракове, шкољке и рибе, нарочито оне најмање које су се сребриле у мрежи као тек рођена месечева деца. Кришом од оца вадио их је и бацао натраг у море:

— Пливајте, будалице! Бежите! — блиставих очију гледао је како у прозирној плавој води нестају мали заробљеници.

Прича о дечаку који помаже рибама и раковима убрзо обигра сва три мора. Дечак за њу није знао, а није ни отац који је крадомице, да син не примети, с тугом посматрао малишана. »Зашто ли не расте?« — питао се. »Зашто се не развија?«

Дечаку је било већ девет година, али је био сићушнији и мањи од шестогодишњака. Није ни чудо што су му се у школи сви смејали, сви га гурали, избацивали из игре!

Узалуд је мајка спремала најкуснија јела и колаче: није растао! Узалуд га је слала међу децу: није волео да буде с ни ма, све док у себи не откри дар причања и дође До приче о Златној краби која има моћ да испуни сваку жељу ономе ко је види.

Истога часа престаде ругање и гурање. Дечаца су га слушали као зачарани. Више им се није чинио ни тако мален. Неки су већ у њему видели дива, али дечак, свеједно, није растао. Сведочиле су то његове панталоне чије ногавице нису краћале као у осталих дечака, и забринути погледи оца и мајке. »Шта ли ће с малим бити?« — питали су се, а дечак је настављао да прича о чудесним догађајима каквих ни у сну нема. Казивао их је друговима у школи, раковима на обали и цветовима на ливади, док би ови, очарани, климали сненим главама. Вадећи шкољке заплетене у окца очеве мреже, шапутао је о топлим морима у којима расту корали руменији од трешања, а између њих промичу златне рибе.

Сунце је већ квасило стопала у мору и расле сенке дрвећа. Није ни приметио како према њему кроз прозрану плаву воду почињу да се пењу гране корала. Трже га тек риба која му се на длану преобрази у златоперку. Он је пусти да падне у воду и

загледа се за њом, запањен: из белог, светлуцавог песка пружали су се ка њему румени прсти корала између којих су промицале златне рибе.

»Гле!« — рече себи. »Па ја сањам!« — дечак протрља очи, али између корала руменијих од трешања и дале су пливале златне рибе, а краба коју је вадио из мреже мењала је боју од мркозелене до руменозлатне. Дечак од чуда изгуби дах. Краба је сад била већа од највећег јастога, и још је расла.

— Ја сам она Златна краба о којој си причао! — рече изненада људским гласом. — Много си моје деце спасао, тражи од мене шта хоћеш! — Краба заћута, али и дечак није могао да изустити ма и једну једину реч. »Вероватно сањам!« — помисли и уштину се за мишицу, али огромна Златна краба и даље је стајала пред њим, смејући се:

— Зар си заборавио шта желиш? Да нећеш да будеш цар?

— Не — провали из дечака.

— Хоћеш ли најкрупнији бисер мора? Постао би богат...

— Шта ће ми богатство? — прибра се дечак.

— Последњи пут те питам, јер већ истиче моје време: шта је то што желиш изнад свега на свету?

— Да будем виши! — кликну дечак и занеме од узбуђења.

— Па добро, бићеш, али под условом да никад не слажеш и ником не нанесеш зло! — Златна краба поче, наједном, да се смањује и тоне у воду. Кад стиже до дна, дечак виде да песком хода тек мркозелена крабица, и нигде ни румених корала, ни риба златоперки.

Дуго, ћутећи, дечак је гледао у воду. Још му се чинило да сања, али није прошло ни неколико дана а мајка опази да ногавице дечакових панталона краћају.

— Гле, па наш дечак расте! — ускликну, а дечак од среће занеме: краба га, значи, није преварила...

Убрзо постаде највиши дечак у разреду, јачи и лепши од свих, али га је мучило што о Златној краби мора да ћути, а не сме ни да слаже. Мучило га је то толико да заборави да спасава заробљене ракове и рибе, заборави своје чудесне приче. Кад би га дечаци закупили да прича, само би збуњено слегао раменима. А ако би и почео да прича, већ након првих речи имао је жељу да каже: видео сам Златну крабу... С лажима је било још горе. Он, који никада није лагао, сада је горео од жеље да било шта слаже. Довољно је било да отац замоли да размрсе мреже, па да му из уста излети да га боли стомак, или да још није написао задатак. С куповином је било још мучније: уместо шећера куповао је праћке и стакленце, а затим се правдао:

— Украли су ми новац. Нисам могао ништа да купим.

— Који је ђаво ушао у њега? — питали су се родитељи, а око дечака је расла празнина. Другови су већ отворено бежали од њега, рибе и ракови завлачили се у дубину, јер их је гађао камењем и откидао им штипаљке и пераја. А већ за голубове и врапце био је страх и трепет! С највише гране успевало му је да скине птицу и растури јој гнездо. Онај, некада нежни дечак сада је на све гледао са подсмехом.

— Шта ми ко може? — смејао се. — Најсмелији сам. Најјачи! — на ударац је одговарао с два ударца и нико ни на сенку није смео да му стане. Муке заробљене деце мора постале су му смешне. Чак је и избегавао одлазак на обалу плашећи се сусрета с Златном крабом, чије је наредбе немилице кршио, све док једнога дана, ударивши неког малишана, не опази да се саплиће о ногавице сопствених панталона. »Вероватно се поруб опарао?« — помисли и, вративши се кући, замоли мајку да га ушије.

— Замало данас нисам пао због њега! — рече љутито, али прегледавши поруб, мајка, смирујући га, рече:

— Поруб је у реду, синко. Нигде ништа није опарано.

— Али јесте! — тврдоглаво понови дечак.

Мајка одречно одмахну главом, а дечак се замисли. Једва је заспао те ноћи, а само што је упао у сан, дође му Златна краба велика као кућа, застрашујућа. Сав у леденом зноју се пробуди. »Дошла вештица да се свети!« — промаче му кроз главу, али отишавши у школу, заборави и крабу и свој сан.

Цели тај дан, ипак, пазио је да не слаже, да никога не удари, али увече замоли мајку да му скрати ногавице, јер су му предугачке.

— До јуче су ти биле добре! — мајка брижно заврте главом. — Шта је то сада?

— Ништа! — рече дечак срдито и само што не заплака. Али не прође ни неколико дана, а он заборави и панталоне и обећање које је дао Златној краби. Ко би још на то мислио? Хај! Хај!

Насред школског дворишта растао је орах у чијој је крошњи пар рода свио гнездо. Мале роде, још голуждраве, гладно су отварале кљунове. Међу дечацима крете опклада ко ће се први попети на орах и скинути мале роде.

— Ја ћу! — рече дечак пркосно и за трен се успуза уз моћно дрво, за трен растури гнездо и у кошуљу потрпа мале роде, па поче силазити. Устрашено пиштећи, птићи су га голицали по голој кожи. Не издржавши, дечак их избаци из кошуље, па се спусти на грану ниже. Чу само њихов тупи пад и истог трена опази како су му ногавице панталона постале дугачке, предугачке.

— Проклети поруб! — узвикну гневно и скочи на земљу, али се саплете и паде. Једва је ушао у разред, толико су му ногавице сметале. С запрепашћењем опази да су неки дечаки, од којих је за главу био виши, сада високи као и он. То га толико уплаши

да целог дана не изусти ни реч, а сутрадан, још пре зоре, отрча на обалу, на исто оно место где је видео Златну крабу.

— Крабо, Златна крабо! — дечак заплака, узе једну мркозелену крабицу на длан и помилова је. — Помози ми да опет будем висок и јак! — седео је уз море све до вечери, али Краба му се не јави, нити зазлати. Погнуте главе, дечак се врати кући и замоли мајку да му скрати ногавице.

Затим су се дани, као таласи, сустизали, пролећа се претапала у лета, лета у јесени, и зиме. Дечак је опет помагао оцу, крадом враћајући малене рибе и ракове у море. Но како није више растао онако брзо, нити је био јачи од осталих, ипак дорасте до младића, стално очекујући да поново види Златну крабу. Али године су пролазиле и он поверова да је све био само сан. »Сан био, сан прошао!« —прошапута једнога јутра и загледа се ка морском дну, изненађен.

Према нему су расле румене гране корала, а крај највеће од њих стајала је Златна краба и гледала га.

ЛОКВИН ЦВЕТ

освађа се река с брдом, промени ток, али јој један рукавац остаде

заробљен у долини.

— Сад више ниси река. Заробљеник си! — брдо се победнички смејало, а рукавац, снужден, сахнуо. С временом се од њега створи локва, израсте трска, а рибљи народ побеже пред силовитом најездом жаба. Тек сада је брдо ликовало:

— Погледај се, немаш ни риба, ни цвећа, ниси ништа!

Локва од стида саже главу, а жабље друштво се намножи. Каквих их све није било: и великих, и малих, и сивих, и зелених!

— Баш су лепотани моја деца! — задивљено ускликну жаба крастача, па се трже: — Шта је ово? — крастача се с негодовањем загледа у тек рођену жабицу. Глас јој је, истина, звонак, очи бистре, реп се још види, није страшно, има времена, отпашће! Али каква јој је то боја? Ниједна се још жаба није родила бела. Откуда ова овде? Чија је?

Обзнани крастача да се пронађу родитељи Беле жабе. Узалуд. Белу жабу нико није хтео да призна за своју кћер.

Одбачена и сама, Бела жаба поче проводити дане огледајући се у води, несрећна због своје боје. Полако заборави и на сан, и на песму, кад је, једнога јутра, трже нечији дубоки уздах. Окрене се и погледа око себе. Нигде никога. Напреже Бела жаба слух. Гле, па то локва уздише, тешко, претешко. Загледа се у локву. Са дна, из муља, дизали су се мехурићи заједно с нечијим тихим гласом. Тај глас је молио Сунце да га исуши, претвори у облак, у ништа.

— Ружна сам, одбачена. Нема ни риба, ни цвећа. Шта ће ми живот?

Белој жаби се учини да то локва понавља њену сопствену јадиковку. И она је ружна, и одбачена од свих. Па ипак, радује је Сунце и ветар, очарава лет лептира и шум трске.

Бела жаба се замисли: ако нестане локве — изумреће трске и жабе, одлетети вилин коњици и лептири. Како се тога раније није сетила? Лептири? Зар неки од њих не би могао да буде локвин цвет? Бела жаба замоли шарене лепотане да застану, али ниједан није хтео да буде локвин цвет.

Бела жаба уздахну и замоли звезде да помогну, обративши се најсјајнијој, али ова одсече:

— Не причај глупости, Бела жабо! Која би звезда пристала да буде локвин цвет? Нађи неку другу будалу!

Бела жаба се трже и ван себе од туге обрати се Сунцу које се баш рађало:

— Пре него што постанеш златна ружа, господару неба, задржи се мало код нас и буди локвин цвет!

Сунце се радознало загледа у Белу жабу, и осмехну:

— Не могу, журим. А нема ни потребе! — златним прстима дотаче Господар неба Белу жабу. — Зар не видиш да си цвет? Локвин цвет. Локвањ! — Од додира сунчевих прстију Бела жаба осети како почиње да се мења, а жабљи народ у чуду побеже до дна локве, и завуче се у муљ.

Ко зна колико је тамо остао?

Када се вратио — Беле жабе није било, али је на месту где је самовала блистао прекрасан бели цвет.

Било је то у доба када се свет тек стварао, али локва и локвањ још и сад су заједно.

ТАШКО ОРАШКО

J

едан за другим долазили су ратови и односили по неког старчевог сина

или унука, док није остао сам на салашу, усред широког житног поља заталасаног на ветру.

Где ли је сада то поље? Тај салаш? Рођаци који су долазили тек у јесен да покупе плодове чувеног старчевог ораха? Тај орах?

Таквог у том крају ни пре ни касније није било. Крупнији од тврде селачке шаке били су му плодови, а дебло ни три човека није могло да обухвати. Зар је чудо што су трговци нудили суво злато за њега?

— Продај га, па купи ново одело! — наговарали су старца. — Ово ти није ни за страшило!

— Знам да није! — одговарао је старац. — Али у неком другом не би ме познали мој пас и мачка, па ни сељаци, ако наиђу!

— Продај га, па пођи у свет. Много је других градова...

— Шта ће ми други градови? Довољно је мени моје двориште, мој ђерам и мој орах! — старац смешећи се, обухвати погледом класало поле и раскошну крошњу ораха на којој су се звезде и птице заустављале, и у чијој је сенци, и за највредијих дана, било мирисно и прохладно. — Шта бих више?

Ту, под тим орахом, одмарали су се још његови прадедови. Требало је да и унуци под њим седе. Старац уздахну. Прели га туга као ледена вода. »Ко ће седети кад ја умрем?« мислио је. Нема деце на салашу. Зато се нико и не радује кад ораси, сазревши, почну да искачу из својих зелених кошуљица. Да макар једно дете протрчи двориштем, насмеје се, покупи или разбаца орахе, свеједно! При погледу на плодове које није имао ко да покупи, очи су му се маглиле. Све теже му је било да се сагиње, ложи ватру, готови јело. Што се јесен примицала зими, све теже је устајао из кревета. Али коме то да каже?

А онда је дошла она јесења, мразна ноћ у којој су га све кости болеле, а у сребрној, лелујавој струји месечине откидали се ораси са грана. Лежећи крај прозора, гледао их је како се светле, прекривени танком покорицом слане, и падају као што у вреле августовске ноћи падају звезде. Свакога трена на земљи их је било све више, блештали су као сребрне куглице. Наједном, учини му се да се мичу, да из њих искачу некаква сићушна, светла створења. Чак им је чуо и пискуставе, танке гласове. Али, кад је протрљао очи, комешања је нестало, гласови су се утишали. У прозачној ноћи, пуној месечевог праха, ораси су непомично лежали на утабаној земљи, прошараној чипкастим сенкама орахових грана.

»Причинило ми се, значи?« — помисли старац и хтеде да самог себе утера у сан, али сан никако да дође. У зиду, крај пећи, цијукао је миш. На јакој месечини црнели се састави дасака на поду, а право ка њему, као сребрна змијица, јурила месечева зрака, смејући се:

— Улови ме, улови! — Ко је још зраке ловио? Осмехну се старац и загледа кроз прозор. Као блистави, сребрни облак пловила је у ноћи крошња ораха, а испод ње титрале сенке. У том титрању му се учини да види како из ораха излазе она малена, живахна бића, скакућу, певају, смеју се. Читаво двориште одјекивало је од њихових звонких гласова, треперило, блистало. — Баш којешта! — старац се ухвати за ухо. — Сад си већ децу у орасима почео да привиђаш, лудо матора!

Те вечери леже у кревет пун питања. Месечина је као сребрна водица треперила по соби. Једино је између зида и пећи било мало тамније. Старац се придиже. Нешто је светлuczало из мрака. Убрзо оданде допре неки лагани звук. Ах, то је мачка прела! Старац се окрете ка дворишту, али у први мах не спази ништа. Свуда, докле је око допирало лелујала се месечина као вилина косица. Он упре поглед у земљу испод ораха, И опет му се учини да се тамо нешто комеша. Полако, на прстима, искраде се из куће, али кад је дошао до оног места где му се чинило да види како из плодова ораха искачу малена, раздрагана бића, он спази само опале орахе како блистају на месечини.

Целу ноћ није ока склопио. Још двапут му се учини да из ораха излазе мајушна, насмејана деца, да се хватају у коло и плешу. Али, сваки пут кад би ка њима пошао, они би некуда нестајали.

Тако и зору дочека. Виде голубове превртаче на небу, чу шкрипу ђерма и одлучи да не спава. Смешно се истежући, мачка је лизала реп, а сунчане мрле шарале собу. Сат откуца осам, па пола девет. Као да га повуче звук звона, старац се скотрља у сан.

Ни сам не зна колико је спавао, шта је сањао... Али, када је отворио очи, све око њега блистало је у месечини. »Где како сам жедан!« — помисли, али тешко му је било да устане. »Ни живе душе нема да ми донесе чашу воде!« Низ образ му склизну суза, он подиже руку да је обрише, кад крај самог узглавља чу нечији танушни глас:

— Ко каже да нема? Ево ти воде!

Неко мајушно, светло биће стајало му је крај јастука и нудило чашу воде држећи је обема рукама. Од чуда старац занеме, придиже се и из руку малишана узме чашу. У њој је, заиста, била вода. Он је с уживањем попи, и окрете се малом посетиоцу:

— Хвала ти, ма ко да си!

— Ти знаш ко сам! — малишан се насмеја. — Целог ме живота познајеш!

— Ја тебе? — зграну се старац. — Сад те први пут видим!

— Мислиш? — малишан се насмеја, тресући главом. Низ лице му је падала светла, скоро сребрна коса, а из модрих очију искакале подругљиве искрице. — Зар ме ниси видео прошле и претпрошле ноћи? Ја сам водио коло!

— Свашта причаш! — узвикну старац и замисли се. И прошле, и претпрошле ноћи под орахом је, заиста, играло коло. Али то коло му се само причинило, као и малишани који искачу из орахових љуски. — Ја коло јесам видео — старац се наже ка чудном гостићу и осмехну — али то је морало бити у сну. Како се зовеш?

— Ташко Орашко! — рече дечачић и наклони се.

— Такво име још нисам чуо! — рече старац.

— Ниси ни могао чути! — малишан затресе главом. — Ја једини имам то име. Остали...

— Који остали? — зграну се старац.

— Моја браћа. Сваки од њих зове се само Орашко. Ја једини имам два имена, јер сам најстарији! — малишан се насмеја, сиђе на столицу, заигра и запева:

*Хеј, хај, хој, сав малени народ мој
у ораху граду, у дебелом хладу
живи живот свој!*

На глас његове песме, као на уговорени знак, из свих кутова собе, из свих зидова, похита ка старцу чета малишана, не већих од жира, али светлокосих, светлооких, раздраганих. Ташко Орашко пљесну длановима и четица се умири.

— А сада поздрав! — рече Ташко Орашко, а мала чета углас викну:

— Добро вече, и добро те нашли, стари!

— Још боље ми дошли! — рече старац и помисли: да нису то они које сам видео да излазе из плодова ораха?

Није имао храбрости да пита, јер се плашио да и овога пута не ишчезну.

— Хвала ти што ниси дао да се посече наш град! — рече Ташко Орашко свечано.
— Од сада ћемо ти сваке ноћи долазити...

»А шта ако ме преваре?« — помисли старац, и осмехну се: — Како бисте и долазили кад је ово само сан!

— Мислиш? — насмеја се Ташко Орашко и пружи му плод ораха, сав од жеженог сребра саздан. — Ја сам у њему, чувај га, могу долазити само ноћу...

— Кад се пробудим, ничега неће бити! — уздахну старац. — Али како знам да сањам?

Је ли тренутак или читаву вечност сањао? Ко зна! Пробудио се кад су сенке испод дрвећа постале сасвим кратке, и загледао се у свој длан. — Шта је ово? — подскочи старац од чуда, не верујући, и испусти орах сав од жеженог сребра саздан. Затим протрља очи, али орах је и даље био ту.

Испод ораха допирао је нечији тихи смех. Је ли чудо што је једва чекао ноћ?

ТАЛАС И СТЕНА

У

часу кад велика јутарња светлост дотаче море, са дна се подиже талас

и пође у висину. — Гле, ја путујем! — запени од узбуђења, па изронивши светлу главицу, рече свету око себе:

— Добар дан!

— Добар дан и добро нам дошао! — узвикну јато тек рођених риба и попе му се на леђа. — Јесмо ли тешке?

— Па, наравно! — осмехну им се, мада нису биле теже од пене. — Видите колико вас је! — талас се окрете лево, затим десно. Каква дивота! Какав сјај! Баш је будала што није раније напустио сеновито морско дно: шареније је, мирисније, лакше се дише ту горе. Да му је да се вине у небо, да полети за облацима, за птицама!

Талас се осмехну и поклони коралној грани мислећи да је цвет, затим намигну браћи таласима, па с поштовањем поздрави сунце: — Добар дан, Златна рибо!

Али Сунце му поздрав не узврати. Само се тихо насмеја и оде даље, а талас помисли: »Зар се и рибе смеју?« — па назва добар дан песку на обали, очаран његовим светлуцањем.

— Добро дошао! — зашупта песак с тисућу малених уста, а талас се, задивљен, пропе увис и ослушну. Јесу ли то у песку шкољке певале или је ветар са висина донео глас птица? За тренутак му се учини да све око њега шумори, шушти, певуши, поздрављајући га.

Једино је стена ћутала.

»Можда ме није чула?« — помисли талас и поново назва стени добар дан, али се стена и не маче. Усправна, бела, глатка, она само презриво подиже обрве и загледа се у даљину. »Заиста ме није чула!« — закључи талас смерно, па је још једном поздрави.

Али стена се и не осврте на његов поздрав. Самотна сред песка на рубу велике воде, налик на залуталу звезду, она само гордо подиже главу и настави да зури у водени бескрај пред собом.

— Зар ти немаш уста? — разрогачи талас очи у чуду и загледа се у блиставу охолицу. — Па, ништа! — промрмља помирљиво. — Лепа си и без уста. Никада лепшу нисам видео! — збуњено саже главу, уверен како већ сви знају да није ни могао видети. Та зар се није тек пре неколико тренутака родио?

Од стида талас се згрчи, а стена помисли: »Драг је, али неозбиљан овај малецки. Не одговара стенама да се друже с таквим брбљивцима, а ипак!« — погледа га, осмехнувши се, а талас задрхта од нежности.

Од тога трена њен лик није га напуштао ни у сну ни на јави. о одблеску сунца на мокром песку видео ју је, у оку звезде трептала је од облака беља, од коралне гране поноснија. Како да је заборави? Како да не мисли на њу?

— Хајде с нама! — звала су га браћа одлазећи на пучину за галебовим летом.

— Шта чекаш? — пружали су му руке облаци силазећи ниско, ниско, одлазили су и враћали се час као киша, час као измаглица над морем, али он се од стене није одмицао. Понекад му се чинило да се и сам камени, чекајући да му се она осмехне или да му пружи руку, али стена је ћутала. Глатко и као кост бело било је њено лице. Зар је и могла приметити да стари?

— Пољуби ме! — одважи се да јој предложи једне ноћи док је месечина расла над морем нежно сребрећи врхове таласа и уснула зрнца песка.

— Ја тебе? — стена презриво набра уста. — Зар не видиш да си тек локвица воде? Стена може пољубити једино неког јачег од себе! — од страшног смеха она се затресе од корена до врха, а талас, ужаснут, узмаче и готово утону у песак од стида.

Узалуд су га затим зрнца песка тешила. Узалуд му рибице чешкале леђа. Талас је ћутао не мичући се с места.

— Остаћу овде до краја света, ако треба! — заричао се. — Ни погледати је нећу...

Али, чим први зрак сунца паде на стену — он задрхта и пође ка обали. Затим се склупча крај њених ногу и прошапута:

— Буди моја невеста! — плахо се подиже и загрли је, а стена се трже, обрадована. »Гле маленог!« прође јој кроз главу док јој је талас нежно дотицао стопала.

Нежан је био додир његових руку и усана, и стена само што не рече »да« кад гордост у њој скочи.

— Којешта причаш! — осмехну се презриво. — Бићу онога ко ме покори. Запамти то и остави ме на миру!

Од њених речи талас се згрчи и потамне од туге, а стена се наглас насмеја. Тај смех трже га као ударац преко лица.

— Па и покорићу те! — узвикну пркосно и свом снагом налете на стену први, трећи, па сто трећи пут...

Догодило се то у доба када се море рађало, али талас и стена још ратују.

Час стена далеко у море одбаци талас, па он данима ћути модар од удараца и понижења. Час талас из корена заљуља стену, па она задрхти од ужаса, никада сасвим сигурна јесу ли уједи или пољупци то чиме талас не престаје да је запљускује...

ВОДЕНИ ЦВЕТ

T

ромо се вукла река равницом. У њеним водама огледали су се врбази

и житна поља, понекад ђермови пободени у небо, али није било снежних врхова планина. Угледала их је једном давно, још кад је кренула са планине. Није могла да заборави ни њих, ни прохладни дах планинског цвећа, ни своје крилате воде.

Њене пешчане обале биле су равне. На њима није било сребрног одсјаја планине, нити цвећа, и река поче да тугује. Нарочито јој је било тешко у зору и у сутон кад се у њеним водама купало Сунце и само налик на крупан, румен цвет. Сва се мрачила од жалости, али шарани нису знали како да јој помогну.

— Умреће од туге наша река! — забрину се најмлађи шаран и пође највећем бркатом сомју да га пита за савет шта да се ради. Ако стари чаробњак не зна — нико неће ни знати. Шаранчић пође на пут још пре зоре, али старца није било лако пронаћи. Дубоко у мулу чешљао је зелене бркове. Угледавши га, мали шаран се престашено поклони, и рече:

— Ти си најстарији, морао би знати како да помогнемо реци?

— Хм, хм! — промрмља сом кроз бркове. — Кажеш да река не може без цвећа? Па, буди ти цвет! Једном у години буди цвет! — стари чаробњак подиже палицу, а шаранчић осети како постаје прозачан и лаган. Река се, наједном, раствори и он излете, а за њим излете читаво јато рибица претворених у водене цветове.

Све до сутона лепршали су водени цветови над притихлим водама реке занемеле од среће. А онда су се таласи поново растворили и они су опет постали рибе до следеће године, кад су се са дна реке изнова дигли и, претворени у сребрнасте водене цветове, залепршали над реком, славећи годишњицу свог рођења.

ГАЛЕБОВА СТЕНА

Д

алеко у плавети мора, сред галебова гнезда, нађу се три јајета. Будућа

мајка стрпљиво леже на њих, мада јој није било лако. Околне грабљивице неумољиво су вребале тренутак непажње. Ни за часак није смела да се одвоји од гнезда, а глад је у њој расла. Је ли необично што је једва чекала да се птићи излегу? Све то тако дуго траје, тако дуго! Као да премишљају хоће или неће изаћи из јајета, птићи су се мешкољили. Коначно, први проби љуску, па други, али трећи је, заиста, дуго оклевао. Чинило се да никад неће ни изаћи! Ипак, једнога дана и он изађе голуждрав и незграпан.

— Уф, како је ружан! — рече најстарији брат.

— Ружнијег никад није било! — прихвати хор околних галебића, а мајка од стида саже главу.

Зато су два старија сина била лепа и расла као из воде. Већ им је и перје пробијало, али шта је са најмлађим? Једе као и остали, чак и више, али је стално малени го као и оног дана кад се родио, а још му ни кљун не чврсне!

— Шта да радим? — обрати се мајка за савет старијим, искуснијим галебицама. — Како да му помогнем да порасте?

— Донеси му плаве рибе! — рече суседа слева.

— Укради рибарима морскога рака! Можда ће од његова меса мали ојачати? — предложи једна од најмудријих галебица, али суседа с врха стене рече да би ту једино могло помоћи месо морске корњаче.

Покуша мајка и једно, и друго, и треће, али најмлађи син, свеједно, није растао, нити му се по телу јављало перје. Само је лежао и беспомоћно зурio у даљину, док су браћа већ одавно, с другим младим галебовима, владала небом.

Сада се читаво племе забрину. Сазван би Савет Мудрих стараца али ни најстарији галебови нису памтили да се икада ишта слично догодило, нити су знали шта би се могло учинити.

»Можда су рибе мудрије?« — помисли мајка и, ухвативши прву, упита је шта да ради.

— Поштедећу ти живот ако ме посаветујеш! — свечано обећа галебица, али ни риба није знала лека невољи.

— Нисмо ми рибе најмудрије! — рече рибица смерно. — Боље се обрати корњачи званој Камена леђа. Она је толико стара да су јој се леђа од старости скаменила. Све зна, све памти, чак се и рађања мора сећа. Ако она не буде знала како да помогнеш своме сину, нико неће ни знати!

— Никада за ну нисам чула. Где живи?

— У пећини! На дну мора.

— Поклонићу ти живот, а нећу дирати ни друге твоје рођаке ако одеш До старице и упиташ је шта да радим! рече галебица и пусти рибу у море.

Изван себе од среће, риба се упути пећини на дну мора, где се ни усред бела дана не види прст пред носом, нађе корњачу Камена леђа, и поклони јој се:

— Дошла сам до тебе, мајко! — исприча рибица корњачи невољу мајке галебице, али ни најстарија становница мора није знала шта би се могло учинити, па рече:

— Преостаје још само да се чека. Ваљда ће од малог већ нешто израсти...

Чувши старичин савет, мајка се помири са судбином. Данима је чекала, летела да ухвати што већу и дебљу рибу за најмлађег сина, и надала се. Птић је све гладно гутао, али није растао.

— Ништа од тебе! — говорила су му браћа. — Можда ти и ниси галеб!

— А шта би друго био? — бранила га је мајка.

Трећи син је ћутао. Али, кад га, једнога дана јато младих галебова нападе да узалуд једе храну, он се усправи и рече:

— Видећемо да ли је тако!

Мајка од среће занеме. Малишан се усправио! Проговорио! Њеној срећи није било краја, али старија браћа нису престајала с исмевањем.

— Шта је то што ћемо видети? Да нећеш полетети, можда? Да нећеш уловити неку рибу?

— И полетећу! И уловићу! — прасну најмлађи брат. — И бићу боли летач од свих вас!

Читаво јато се насмеја. Најстарији брат покуша да га натера да понови своје речи, али малишан је ћутао тврђе од стене.

— Уз то што је никакав, он је и безобразан! — закључи Савет племена. — Бацимо га у море!

— Онда и мене баците! — рече мајка и рашири крила да заштити птића. — Или га оставите на миру!

— Нека ти буде! — рече вођа јата. — Али знај да од њега никада ништа неће бити!

Једино је мајка веровала малишановим речима.

— Биће од тебе летач! — шапутала је доносећи му храну. — Биће од тебе најлепши, најбржи галеб на сва три мора!

Младунац је јео неуморно и споро, али је стално истезао врат и крила као да вежба летење. Остале су његови покушаји нагонили на громогласан смех.

— Гле летача! — кикотали су се подругљиво, али птић није обраћао пажњу на њихове речи. Само је јео и вежбао. Тако и лето дође. Титрала је над морем јара као златна маглица, а траве испуштале јаке и омамљиве мирисе. На дно мора бежале су рибе од врелине, кад се изнад галебове стене појави Месец а галебић задрхта.

Сву ноћ га је пратио погледом. Чинило му се да би у нежној струји месечине могао полетити високо изнад пучине, али чим би Месец зашао за облаке, он би беспомоћно падао у гнездо.

Месец је сваке ноћи еве више растао. Од његовога сјаја сребрило се и небо и море, па чак и крила која је младунац ширио. Тако је то трајало девет ноћи. Девет ноћи је Месец рунио чуперке сјаја на дрвеће и стене, по небу и по мору. Девет ноћи је галебић пратио његов блистави ход, а десете је раширио крила и полетео у небо, у сусрет Сунцу које се баш рађало.

Јато је једва сопственим очима могло да поверује. Зар тај кржљавко лети? Летели су за њим да се изблиза увере, али он је и најбржим летачима измицао и као сребрна стрела нестајао у дубинама неба. Затим би се, истом брзином којом је полетео у небо, сјурио ка површини мора, зграбио рибу, оставио је на стени крај мајчиног гнезда, и опет узлетео.

Тако је летео све док Сунце није почело да тоне у море, а онда се вратио гнезду на коме је лежала мајка, очекујући нове младе. У кљуноу му је била велика плава риба. Такву још ниједан галеб није уловио. Али ни мајка ни остали из јата нису гледали рибу. Гледали су некадашњег кржљавка. То више није било пиштаво, беспомоћно

птиче, већ галеб какав се на галебовој стени никада није родио. Гипка и моћна крила била су му прекривена сребрним перјем, а кљун и канџе руменији од корала. Једино му је перје на грудима било бело с лаким седефастим одсјајем. Високо у небу, раширених крила, изгледао је као сребрни облак, као неки летећи Месечев брат.

Можда због тога, а можда тек онако, међу галебовима поче кружити прича да је некадашњи кржљавко Месечев брат. Сребрни галеб се тој причи само смејао и летео свакога дана све више. Узалуд су се најбржи галебови трудили да га стигну, да се с њим такмиче. Није му било до такмичења. Чак је и ловио само онолико рибе колико је односио мајци. Сви су се питали шта једе, камо одлази кад му се у висинама изгуби траг? Он је ћутао.

— Гле ти њега! И тај ти се прави важан! — завидљиво су гунђала браћа, ипак гутајући рибу коју је најмлађи брат доносио.

Сребрни галеб је слегао раменима. Исто то је чинио и на питања Вође јата у каквим је односима са Месецом, је ли заиста Месечев брат. Ако није, нека објасни зашто је другачији од осталих?

— Објасни! — био је упоран Вођа јата. Сребрни галеб је ћутао и одлазио, увек се изнова враћајући, све док мајка није излегла нове птиће. Опет их је било троје, а расли су као из воде. Кад су почели ширити крила, једне ноћи пуне месечевог сјаја, Сребрни галеб је полетео, и није се више никада вратио.

Али и данас међу рибарима кружи прича да, далеко у мору, постоји стена на коју Сребрни галеб слеће да се одмори. Једино у јату сви верују да је на Месецу. Чак га, када је месечина најјача, и виде како прелеће преко Месеца. Области и ветрови чувају тајну. Таласи, такође! Зато нико и не зна где се налази Галебова стена, нити јесу ли оне мрље на сјајном лицу Месеца заиста сенке галебових крила?

ЗЕМЉА ВЕТРОВА

У

време када је земља била још млада, а облаци се тек рађали, два

моћна цара утркивала су се ко ће бити богатији и јачи, ко имати оно што онај други нема, ко бити цар царева!

— Ја сам цар царева! — узвикну Ферфелин онога дана кад царевина Ферфелина освану ограђена високим, стрмим зидом, уз који ни мачка не би успела да се попне.

— Ко каже? — као жива ватра плану цар Пелетин. За кратко време и царевина Пелетина би ограђена још вишим, још стрмијим зидом. Једва би га птица прелетела. Такав је био тај зид! Цар, царица и три принцезе Пелетинке поцупкивале су од среће. Како и не би? То се у царству сматрало исто тако отменим као употреба сланог чаја и ношење жутих ципела.

— Шта сада каже Ферфелин? — поручи Пелетин супарнику по свом најумнијем дворанину. Али моћни Ферфелин рече само »хм, хм!« а то нико није умео да протумачи. Да се то разјасни, у Ферфелину би послат Савет мудраца, али цар и овога пута рече само »хм, хм!« и ућута.

Дуго и мрачно ћутао је Ферфелин, следила га Ферфелинка и три принца Ферфелина. Шта сада? Мрачнији од олује, лупи се у чело Ферфелин. Пелетин, истина, има зид виши од његовога, али нема куле на зиду. Бржа од муње, царска наредба обигра Ферфелину. Дању и ноћу радили су зидари, и једнога дана зид Ферфелине освану начичкан кулама и стражарницама. Без тешке провере ни глиста не би успела да уђе у царство! Још мање да изађе!

— Шта се то тамо збива? — мучила је радозналост Пелетина, Пелетинку и три принцезе Пелетинке, али ниједан ухода није успео ништа да сазна.

— Можда би Црноглавка могла у извидницу? — сети се царица једне старе вране, и плесну рукама. Без успеха! Нико није знао где је врана.

— Па, она је већ одавно у пензији! — сети се један од дворана. Ко зна да ли је и жива?

— Нека се извиди! — одсече Пелетинка, а Пелетин додаде:

— Нека се извиди овога часа!

Принцезице су ћутале. А шта су друго могле? Уста су им била пуна шећерлема, од којих су им стомаци толико нарасли да су се једва котрљале на својим дебељушкастим ножицама. Сироте принцезе! Поданици су их у потаји звали Кнедлице, царицу Кнедла, а цара Њушкало! Али то до царских ушију није допирало. Живели би они срећно и задовољно да није било Ферфелина. Шта тај смера? Најзад и Црноглавка долете и пође у извиђање.

С нестрпљењем се чекало на њен извештај, али она је, надлетајући Ферфелину, једва један часак остала у ваздуху: толико су јој крила била стара и слаба. Извештај је зато био кратак и непотпун: — Цар Ферфелин има најраскошнији огртач на свету, а принчеви везене папучице! Сви стражари наоружани су пушкама, а улице поплочане глатким зеленим каменом!

— Шта сада? — загрцну се цар Пелетин.

— Заиста, шта? — уздахну Пелетинка.

Кнедлице су жвакале, али паде одлука да цар Пелетин мора имати огртач раскошнији од Ферфелиновог, а принцезе папучице везене не само бисером већ и другим драгим камењем. Али шта са улицама? Шта са зеленим плочама? Би позван најмудрији царев доглавник, па доглавник доглавника, али није

дан од њих није знао где се налази рудник зеленог камена. У Пелетини постоје рудници белог мермера, па блиставог плавог камена, чак и камена руменијег од младог вина, али зеленог нема, па нема! Чак се ни најстарији поданици не сећају да га је икада било. Али можда корњача Јасновитка зна нешто више о томе.

Пред Савет дворских мудраца доведоше корњачу Јасновитку, старију од било ког живог бића у царевини, и мудрију Од свих мудраца. Али ни она није чула да у Пелетини постоји ишта слично. Зато је чула да у земљи Ветрова постоји златна птица. Онај ко ту птицу ухвати добиће све што пожели па и зелени камен. Једино што није чула како се стиже у Земљу Ветрова, нити како се хвата златна птица!

Цар Пелетин одушевљено плесну рукама, и поче се спремати за пут. Учини то исто царица с Кнедлицама. Али поче се спремати за пут и цар Ферфелин, с Ферфелинком и принчевима, мада се није знало како је до њих допро глас о златној птици. Пре поласка рече Ферфелин да приреде такмичење у игри стакленаца, како би одредили ко је од поданика достојан да крене с њима.

Којим су путем Пелетини сазнали за то такмичење, стари летописи не говоре. Само се на једном месту, истина неодређено, спомиње Црноглавка, те се претпоставка да је она донела вест чини вероватном: Невоља је једино у томе што нико није знао шта су стакленици?

— То је нешто округло, нешто шарено, котрља се по земљи и упада у рупу. Ко више таквих шаренчића убади — постаје победник! — рече Црноглавка свечано, али цару, царици и Кнедлицама не би јасније шта је то округло што упада у рупу. Ни доглавници, ни Јасновитка нису знали неко боље објашњење. Само су узалуд проводили дане у нагађању! Коначно се Јасновитка сети да би и махање лепезама било исто тако корисно за одабирање правих пратилаца!

— Ах, како је то мудро! — подскочи од среће цар Пелетин.

— Баш мудро! — узвикну Пелетинка

— Више него мудро! — узвикнуле би и Кнедлице да им слаткиши нису били у устима. Је ли чудо што са свих страна почеше да пристижу поданици вешти у махању лепезама? Ка

кво је то такмичење било! Три дана и три ноћи морали су се одмарати након њега! Исцрпљен је био Пелетин, преморена Пелетинка, а о принцезама да се и не прича! Лежале су смотане баш као кнедлице. Сироте, мале принцезе! Такмичење је заиста било узбудљиво, а такмичари храбри. Требало је то плескањем прославити. Требало је одморити се од плескања. Ко зна колико би то трајало да Црноглавка не повика:

— Будите се, устајте! Ферфелин, Ферфелинка и принчеви Ферфелини већ су кренули да улове златну птицу!

Каква тек сад трка настаде! Каква збрка! Цар није могао да нађе огртач. Царица са Кнедлицама ловила је папучице испод кревета. Цар Ферфелин се знојио да оседла коња, Ферфелинку заболела глава! Забринули се принчеви Ферфелини: далеко је земља Ветрова дуг је и опасан пут до ње! Можда би и без златне птице могли да нађу три дебељушкасте принцезе и буду срећни? На сироте Кнедлице нису смели ни да помисле. Ко би се женио кћерима непријатеља?

Већ је и месец постао округао као најокруглија Кнедлица кад су Пелетини и Ферфелини пошли да пронађу златну птицу.

Ко зна колико су путовали? Већ се у крпе претворио огртач цара Ферфелина, излизале царичине папуче, натекле ноге јадних принцеза. Шта тек да се каже о дворанима? Ходали су и ходали, док им од глади нису закрчала црева. Онда су једни почели да гунђају, а други да се крадомице враћају својим кућама.

И Ферфелин, и Ферфелинка и принчеви Ферфелини једва су стајали на ногама, али нису престајали да следе Пелетине. Зар да им они отму златну птицу? Посртали су преко пустиња, провлачили се кроз прашуму, упадали у снег до појаса.

— Где ли је наша лепа Ферфелина? — уздахну цар Ферфелин, шмркну царица, а принчеве ухвати грозница.

Још јача грозница затресе принцезе кад цар Пелетин рече:

— Који ме је ђаво терао да тражим Земљу Ветрова?

Али ни једни ни други нису хтели да одустану од тражења, и, коначно, стигли су до земље Ветрова. Знали су то по северцу који им је продирао у срж костију ледећи им дах и зној на челу.

Све докле је око допирало, предео је био окован ледом који је искрио на сунцу у небројено плавичастих варница. Пелетину се учини да види како изнад њих лети златна птица. Како је само трчао пружајући руке да је дохвати! Како га је следила Пелетинка губећи папучице! Како упадале у снег до појаса јадне Кнедлице, молећи птицу да им слети на длан! А птица је, свеједно, измицала, као златни пламен треперила, нестајала, претварала се у једну од оних златних варница па се опет јављала.

— Гле, то она лети к нама! — срећно узвикну цар Ферфелин и потрча за златним одсјајем изнад леда. — Ухватићемо је и бити најмоћнији на свету! — окрену се да то саопшти жени и принчевима, али њих нигде није било, као да су се претворили у лед, као да их је замео ветар. Сав слеђен, Ферфелин виде како и његовог супарника с царицом и принцезама односи ветар, и схвати да је на снегу остао сасвим сам. Је ли могуће? Изнад његове главе, као да га изазива, као да му се руга, лепршала је златна птица, стално надохват руке, неухватљива!

Трчао је, и трчао Ферфелин, падао, дизао се, опет трчао пружајући руке ка златној птици, а онда је, наједном, ишчезао као да је у земљу утонуо.

Ко зна: можда је и њега замео ветар? А можда још и сад трчи ловећу златну птицу? Из земље Ветрова нико се није вратио! Стигла је само ова прича.

КАМЕНО ЈАЈЕ

» **Г**ле, нешто се миче у мени!« —помисли стена израсла на самом врху

планине. »Нешто се буни.«

Са своје површине она одбаци танку кожицу земље и ретке чуперке траве, али то није било довољно. Немир је у њој растао. Морала је да одбаци горњу, од сунца и ветра испуцалу кору, као да збацује изношено одело. Још није било у реду. Шта сада? Одбаци стена с уздахом и онај дубљи, тврђи слој, али ни то није било довољно. У њеној унутрашњости нешто се покретало, покушавало да се ослободи. С јауком стена одбаци и свој последњи заштитни слој и рашири очи од чуда.

Оно што се појави из ње, очишћено од непотребних наслага, личило је на дивовско камено јаје.

— Ух, што је шарен свет! — отвори јаје очи и осмехну се блистајући од радости, док је ветар нежно дотицао његово чело, а птице у лету застајале да му се диве.

— Таквог јајета није било, нити ће бити! — узвикну једна ластва, а месец склизну у дубину да га види, и задивљено прошапута:

— Гле какво је!

Јаје и само поверова да чудеснијег од њега нема, али нешто у њему није му давало мира.

— Хоћу напоље! Доста сам чамила у теби! — чу јаје како из њега неко гунђа и зачуди се. Ко би то могао бити? Свуда, докле је око сезало, царевала је тишина, расли мириси трава, откида ле се звезде и латице цвећа, а горе у висини пловио Месец и сам налик на велико сребрно јаје. »Мора да ми се приснило?« —помисли јаје, али онај исти глас поново рече: — Хоћу напоље!

— Па, добро, пустићу те! — рече јаје помирљиво. — Али најпре реци ко си?

— Зар не познајеш своје срце? — чу се смех, а јаје љутито повика нека се не шали ма ко да је: он је камен, а камен нема срца.

— То је нешто што припада само лудима. Зато су неспокојни и несрећни. Смири се и седи ту где си...

— Морам напоље! — понови онај глас тихо, а јаје са запрепашћењем виде како његова камена љуска пуца, а из ње се, као лептирица из чахуре, извлачи лепотица и шапуће: — Помози ми да кренем. Овде је тако самотно, тако тихо: ни човека, ни пса. Време ми је да пођем...

— Па, пошла си! — јајетова љуска се насмеја, а лепотица закорачи низа стрмину, не осврћући се. Тако није ни могла да види како се љуске јајета поново састављају, поново постају јаје. »Где ти ње!« помисли јаје и усправи се. Птице су поново могле да му се диве, али јаје се више није радовало. Ту горе, на самом врху планине, осећало се ужасно одбачено и усамљено. А шта ако би и оно кренуло за лепотицом, макар котрљајући се? Јаје се наже на леву, па на десну страну, али му не пође за руком да се ишчупа, нити да се помери с места, па с тугом упери поглед низ стрмину.

Лепотица је све брже одмицала. Није имала времена да се осврће. Све јој је било ново, али ничему се није чудила. Много је стаза, много звезда, много људи, па шта? Гледала их је како се врте као лишће гоњено ветром и помислила: »У праву је јаје: то је зато што имају срце!« Жаљење у њој порасте, али настави да хода.

Ко зна колико је тако ишла, док на ивици пустаре не угледа младића како копа бунар.

— Баш ћеш у песку наћи воду! — насмеја му се, а младић рече:

— Зашто је не бих нашао?

Лепотицу рођену из каменог јајета изненади његово уверење да је све могуће.

— Будем ли трагао довољно упорно, довољно дуго — наћи ћу је, и више ово неће бити пустара без дрвета, без травке од које беже и људи, и облаци, и птице! Младић се загледа у лепотицу и зачуди: досад је није видео у околини.

— Одакле долазиш? — упита је, али лепотица се само осмехну и не рече ни речи. Младићу се учини необичним њен осмех, али помисли: »Свеједно одакле је, ја лепшу нисам видео!« Не размишљајући превише, предложи јој да остане ако се не плаши пустаре.

— Ја се ничега не плашим! — осмехну се лепотица и хтеде да крене даље, али из младићевих очију избијао је такав сјај да јој се чинило да се купа у светлости, па рече: — И тако је свеједно где сам...

Младић се само осмехну и настави да копа, не престајући да призива воду од које у пустари и камен оживљава. Лепотица га само сумњичаво погледа, али од тога

трена дани су им се расцветавали као златне руже. Научи лепотица да се смеје, да страхује, да брине, да се радује.

С нестрпљењем је чекала младића да се уморан врати и он се враћао испуњавајући кућу сјајем и смехом. Али једне вечери не дође.

»Да се није песак обрушио?« — лепотица стрепећи потрча ка бунару и наже се над њега. Унутра никога није било. Све је било као и увек: блиставо небо, бубице у ископаном златастом песку, лако шушкање ветра у даљини. Једино неном сјајнооком ни трага, ни гласа. »Каква је ово шала?« помисли лепотица рођења из Каменог јајета. Потрча лево, па десно, претражи кућу, па околину: нигде никога. Начас јој се учини да из песка чује нечији пригушен уздах, па задрхта. »Да га није неко чудо под земљу одвукло?« помисли и зарече се да ће га и испод земље наћи, ако треба. Затим се врати у кућу, али никако да се смири. Заједно с мраком све брже расли су у њој немир и туга. Иза завесе, високо у небу пловио је Месец.

— Где да га тражим, Месече? — јаукну лепотица, али Месец није знао. Можда облаци знају, напомену јој, свуда путују, свуд завирују... Пожури Месец за звездама, а лепотица се обрати облацима, па птицама, али помоћи није било. Ни птице ни облаци нису знали где је њен сјајнооки. Тек Источни ветар замишљено набра обрве:

— Нестао, кажеш? Како би неко тек тако могао нестати без трага? — замисли се Источни ветар, па рече с тугом у гласу: — у Каменом је јајету, сад знам. Видео сам јаје како се отвара и неког у себе увлачи, гунђајући: — Доћи ће она, доћи! — Зашушта ветар крилима, па полете у Земљу ледених брегова, а лепотица пође да тражи Камено јаје...

Ко зна колико је ишла распитујући се. Дани су крај ње летели као пахуље узрелог маслачка, а она никако да угледа ни родни крај ни Камено јаје на врху планине.

»Можда сам све то сањала?« — помисли. »Можда нема ни Каменог јајета, ни младића, ни бунара у пустари!« Лепотица уздахну и готово крикну од чуда: била је у подножју планине, а на врху је сјало циновско Камено јаје. »Можда и сада сањам?« — уштину се за мишицу, а нечији оштри глас прекорно рече:

— Вратила си се, значи?

Камено јаје покрете се у свом лежишту, а лепотица узмаче корак уназад.

— Нисам се вратила. И нећу остати. Тражим младића из пустаре...

— Узалуд тражиш! — насмеја се јаје насав глас. — Нећу га вратити ако се ти не вратиш осим ако у пустари нађеш воду...

Лепотица се на тренутак замисли. Ако се врати јајету, биће мирна, биће вечна, заборавиће сјајнооког. Али шта Же јој онда вечност? Заплака лепотица молећи јаје да јој врати младића, али јаје се и не маче. Узалуд је малим песницама ударала у његову камену љуску, узалуд молила...

Већ се и сутон спуштао, кад јаје рече:

— Воду у пустари и тако нећеш наћи: нико је није нашао. Боље се врати мени и буди што си била, а младић нека иде својим путем. Неће дуго. Једино су стене вечне, врати се... — поколеба је начас нежност у јајетовом гласу, а онда се сети светлуцања песка у пустари и младићевих очију, па рече:

— Вратићеш га кад нађем воду?

— Вратићу га ако нађеш воду, али ту је још нико није нашао! — јаје се подругљиво насмеја, а лепотица плану:

— Ја ћу је наћи. Макар до краја света и века копала — наћи ћу је... — Лепотица рођена из Каменог јајета пркосно подиже главу и пође ка пустари.

Од тада је више нико није видео, нико чуо, али и облаци и ветрови не престају да причају како гомила песка избачена из једног дубоког бунара у пустари не престаје да расте...

МАЛИ СВИРАЧИ

Н

а самој обали мора растао је високи, моћни бор. Стена испод њега

била је посута мирисним иглицама на којима се спавало удобније него на царској постељи. Мали свирачи су ту најрадије ноћили, свирајући све док се звезде не би спустиле к земљи да их чују.

На све четири стране света отварали су се њихови путеви, али ма куда ишли, увек су се враћали под свој бор. Ту су их рибари најрадосније дочекивали. Како и не би? уз песму малих свирача лакше се окопавао виноград, лакше извучиле мреже из мора. Увече би дошли младићи и девојке да заиграју и запевају, донели дарове: неко погачу, неко рибу, неко кошарицу смокава. У ноћима пуним месечине бивало је да се разиђу тек пред зору.

Зар је необично да су мали свирачи постајали све славнији? Да се веровало како њихова свирка извлачи пупољке из голих грана? Да звери излазе из шума и камењара и слушају их као затрављене?

Да су хтели, мали свирачи могли су из утробе земље измамити скривено благо и постати најбогатији на свету. Али њих није привлачило богатство. Препланули, у крпама, ишли су по свету, а у гласу њихове песме препознавали су рибари шум весала, копачи замах мотике, момци смех жетелица. Сама од себе ниче прича како њихова свирка усправља одузете, глувима враћа слух, слепима вид. Они за ту причу нису знали, али веселило их је да се враћају на знана места.

Па, ипак, каткад би прошли месеци а да не сврате под свој бор. Чувши за лековитост њихове свирке, некакав моћник држао их је силом код себе, хвалећи се њима као ловачким пушкама или псима, мада му је звук њихове песме био стран. »Можда они и нису толико вредни хвале?« — помишљао је, али пошто су их сви хвалили, ни он није хтео да буде изузетак. Коначно, заситивши се њихове свирке, пустио их је. Али убрзо би се нашао неки други моћник и заточеништво малих свирача се настављало.

Бор је био далеко од моћниковог двора, а још дали од царског дворца камо су их одвели једнога дана.

Цар Жуто Ухо био је мало наглув и свирка га није занимала. Али ако је отмено да другима свирају музичари за време свечаних вечера, што не би и њему свирали?

Запрепастио га је и разочарао изглед малих свирача.

— Па, то нису свирачи! — узвикнуо је. — То су деца. Да се То ВИ нисте преварили, Доглавниче мога Доглавника?

Овај одречно одмахну главом и нареди малим свирачима да покажу своју вештину.

— То су баш они о којима се прича, светли царе!

— Кад је тако, нека свирају! — нареди цар Жуто Ухо и, обративши пажњу на једну дивно печену ћурку, заборави и доглавника и мале свираче. И тако није могао да их чује, чему узбуђена? Јео је и јео цар Жуто Ухо, а дворске даме лизале прсте, узвикујући:

— Какви рачићи! Какав сос! А тек торта? Погледајте!

Сву ноћ је трајала гозба. Сву ноћ су свирали дечаци једва се држећи на ногама. Нико и не обрати пажњу на њих и њихову свирку, али пошто цар Жуто Ухо није наредио да престану — морали су да свирају! Ах, како је отмено: јегуље и орхидеје, музика и мајонез! Већ је и јутро свитало, а они су још свирали лелујајући се од умора и глади. Тако и подне дође, и славно друштво се растури да предахне, али њихова свирка не стаде да би сан цара и двора био слађи. Затим отпоче ручак, па вечера, а цар Жуто Ухо, заборавивши да је то већ једном наредио, рече:

— Па, покажите шта знате!

Тако су мали свирачи морали да пробдију још једну ноћ, али кад сунце сину над језером, малена група поискака кроз прозор и поче да бежи.

Заузети јелом и дивљењем царичиној новој халини, ни цар, ни дворани нису приметили нестанак малих свирача све до подне. Да их нема, постало им је јасно тек кад је царица узвикнула:

— Гле, како је овде тихо као да нико не свира!

— Па, и не свира! — тргао се цар Жуто Ухо. — Јесам ли им ја наредио да оду? — окренуо се присутнима.

— Мислим да ниси! — рече царица.

— Онда их ухватите и вратите. Ниједан од моћних царева са обе стране границе нема такве свираче. Страшно би било да их се докопају. Ко би нам тада украшавао гозбе? — плесну длановима цар Жуто Ухо и читава чета војника пође да тражи мале свираче.

Где их све нису тражили? Кога све нису питали? Али нико ништа да каже. Необављена посла врати се чета војника у двор. Помодре од љутње цар Жуто Ухо, а царица се упита: како ће им сада пријати торте и рачићи! Решено би да за свирачима крену најлукавије уходе царства. Паде обећање да Же онај ко прокаже или пронађе мале свираче добити триста златника. Него шта!

Али ни помисао на злато не отвори рибарима уста.

А бор је за то време шумео на ветру, питајући птице:

— Јесте ли виделе мале свираче?

— Виделе смо, виделе! — одговарале су птице. — Три дана летења су далеко, али журе, стићи ће...

А када прођоше та три дана, ево малих свирача! Скупи се цело рибарско село. Веселу никад краја, али и уходе су путовале, прерушене.

— Ако је тачно да је њихова свирка лек, ми их морамо наћи! — тужили су се на болове у ногама и очима, распитујући се за место на које дечаци најрадије одлазе, док се један рибар не превари, па рече за бор на обали мора.

— А тако! — узвикну главни ухода и позва чету војника.

Ко зна колико су путовали? Колико пустиња прешли док Нису стигли до мора и испод моћног стабла угледали мале свираче? Били су сигурни да им више не могу побећи, кад неко викну:

— Бежите, војска!

Куда да беже? Испред њих је море. Иза њих гониоци. Да су птице, одлетели би, да су кртице, завукли би се под земљу. Шта сада? Најмлађи свирач онај што се тек од земље одигао, заплака, а бор опусти гране до земље, и прошапута:

— Пењите се! — гранама као рукама бор загрли мале свираче и повуче их увис, на сам врх крошње до којег поглед једва допире, али гониоце ни то не обесхрабри.

— Донесите лествице! — рече заповедник потере. Али, кад се први гонилац попе до гране на којој су дечаци седели, грана одскочи увис. Морале су бити набављене још дуже лествице. Без успеха. Бор је растао све више, у само небо бежао. Дечаци се више нису видели, али гониоци су поставили заседу. Кад огладне, кад им се приспава, мали свирачи мораће да сиђу. Како ће цару на очи без њих?

Тако је и вече пало, али мали свирачи нису силазили. Ни Другог, ни трећег дана није их било. Гониоци више нису имали времена (спојила сам расдвојену реч) за чекање. Уз помоћ конопца, један се попе на сами врх бора и крикну:

— Па, овде нема никога!

Узалуд су, затим, трагали за дечацима, чекали, па се снуждени вратили своме цару.

Истога часа, из крошње бора, зачу се тиха и нежна песма зрикаваца.

Тако су рибари знали да их мали свирачи нису напустили. Нарочито у лето, када су звезде ниске а таласи од сребра, њихова песма је чујна: сву ноћ путује гранама бора и успављује траве и таласе.

КИШНА ПТИЦА

И

згубљено у модрини мора дизало се острвце једва веће од усидреног

брода. Мало је ко знао и да постоји! Па, ипак, у ноћи, кад таласи нарасту као планине, вечито упаљено око светионика на острву било је спас за морнаре. Стари светионичар је то добро знао.

уз унука, таласи и галебови били су му једино друштво. Тек понекад би по неки рибар залутао.

— Ух како рибари лажу! — узвикну дечак слушајући приче рибара о справама које лете и певају, о богатацима којима припадају. Шта су то богаташи? Луди с рукама јачим од таласа? Очима продорнијим од сечива? Једва је могао да дође к себи од чуда чувши да су то луди као и сви остали. Моћ им је само у новцу!

— Како до пега долазе? — упита старца, а овај промрмља:

— Неки се рађају с новцем. Други га, одлазећи у свет, зарађују. Трећи отимају. Али, среће у њему нема!

Последње старчеве речи једва је чуо. У ушима му је брујало: одлазећи у свет, може се постати богат. Е, па, отићи ће. Ако су други могли, што не би и он? Дечак се нетремице загледа у танку пругу светлости на води. Тамо, преко те пруге, другачији је, лепши свет. Шта чека? Укрцаће се у чамац и побећи! А старац? Како ће он без чамца? Одлучи да, ипак, сачека неки брод.

Али дани су текли, бродови пролазили, ниједан да пристане. Већ су му кроз сан промицали, бели од пене, недостижни. Је ли чудо што му мрзак постаде живот на острву, одвратна дедина лула, маслина, светионик? Да је риба, отпливао би! Да је галеб, одлетео би! Овако, остаје му само да чека.

Узалуд га је старац звао да извуку мрежу, упале светионик.

— Баш ме брига и за мрежу и за светионик! — одмахивао је дечак руком, помишљајући: »Добро би било да се насуче неки брод! Могао бих, касније, с њим побећи! Кад би стари бар једном заборавио да упали светионик!«

Али старац је, тачнији од Вечерњаче, чим се руб западног неба зарумени, палио циновски фењер, све док једне ноћи море не подиже таласе високе као кућа, а њега ухвати грозница. Једва је могао главу да дигне, али није престајао да брине о светионику.

— Гори ли? — питао је помодрелим уснама.

— Гори, не брине! — умиривао га је дечак, али бура је дивљала, а светиониково око било склопљено. Таласи су им до прага допирали, кричали галебови, по небу скакале муње. Пред зору чу се ломњава помешана са крицима. Старац у бунилу подиже главу, па рече:

— Чини ми се да чујем људске крике?

— То галебови криче, спавај! — дечак додаде старцу воде и истрча из куће. Изнад потамнелога мора расла је беличаста светлост праскозорја. Крици се више нису чули. »Можда их није ни било?« — помисли дечак, па задрхта: »А шта ако се разбио неки брод?« Потрча из све снаге ка заливу. На таласима су се њихале само беле кресте пене.

Тек око подне поче море да избацује остатке разбијеног брода, а пред вече стиже други да извиди шта се догодило КОД светионика.

— Је ли светионик био упаљен? — набра обрве капетан брода.

— Као и увек! — рече старац. — Послао сам унука да провери! — у гласу му се јави јецај за утопљеним морнарима, кад неко рече:

— Био је то прастар брод. Добро ће зарадити његов власник на одштети! Многи су тако згрнули читава богатства!

Дечак се стресе: »И тако се може постати богат, значи?«

Сакривен под палубом извидничког брода он напусти острво истога дана.

Ко зна колико је, затим, светом пловио? Колико штедео Док није купио први чамац? Тек у сну промакло би му кроз сећање родно острво. Да ли је старац још жив? Долазило му је да остави све и да се врати, али сјај новца био је јачи од сјаја његове чежње.

»А можда ми није суђено да се обогатим?« — помисли у Северном мору ловећи кита, кад опази да у мрежи нешто светлуца. »Шта ли је ово?« — запрепасти се угледавши у мрежи девојку сребрне косе. Као одсјај месеца на води блистало јој је

лице, а око тела. ширио се нежни, седефаста сјај. Рибари су нешто говорили о вилама? Али нико ниједну није видео. Откуда ова? Младић затеже мрежу, а вила зајаука:

— Пустите ме, момче! Никада ти ово нећу заборавити!

Али момак је чврсто држао мрежу.

— Не иде то тако! — довикну јој. — Целог се живота мучим да бих се обогатио, па ништа! Ставићу те у кавез и водити по свету. Свако ко буде хтео да те види, мораће да ми плати! Тако ћу, ваљда, доћи до брода!

— Поклонићу ти три брода, само ме пусти! Поклонићу ти девет бродова, ако обећаш да ником нећеш нанети зла...

— Обећавам! — момак олабави мрежу.

— Не жури! — опомену га вила. — Обманеш ли ме, од рођеног ћеш живота бежати! — момак испусти мрежу у таласе и морска вила нестаде, али њему се чинило да још дуго над површном мора одјекује њен глас, опомињући га да не заборави шта је обећао.

— Баш је глупа! — насмеја се момак. — Ко је од рођеног живота бежао? — У шуму таласа изгуби се вилин глас, а из мора искочи девет бродова каквих ни, на три дебела мора није било.

Обогати се некадашњи дечак са острва, назидана највећу кућу у граду, доведе лепотицу у њу, доби сина. Али још није био задовољан. Чинило му се да му број бродова споро расте, све док му не паде на памет: »Гле, за један потонули стари брод могао бих добити два нова!«

Од тога дана његови бродови су тонули тамо где се несреће обично дешавају, али и тамо где их никада није било, а за сваки потонули брод куповао је два нова. А морнари? Шта се ту може! Таква им је судбина! Затискивао је уши да не чује нарицање удовица и с радошћу посматрао сина како расте. »Да се то није сунчана зрака у дечака претворила?« — питао се посматрајући дечаков лагани ход. Али откуда му у очима поглед виле? Отац задрхта опазивши на дечаковом лицу сјај који је вила имала на своме, но убрзо одбаци своју зебњу.

— Волео бих да видим острво на коме си се родио! — рече дечак једнога дана, а отац осети како му се језа, као ледена вода, слива низ кичму.

— Далек је пут до њега! — покуша да одврати дечака, но овај није био од оних који одустају.

— Желео бих да видим светионик! — рече. — Можда је дед још жив!

— Можда — промрмља отац и поче да опрема највећи и најраскошнији брод. Ако на острву неког има, нека види шта је стекао! Те ноћи леже, осмехујући се: своме

острву вратиће се као победник! Утону у сан као у бунар, и ужасну се. Хујао је ветар у његовом сну, ломили се таласи. Издалека чу како потопљени морнари зову у помоћ, и пробуди се сав у зноју. »Можда би требало одустати од пловидбе?« — помисли, али кад син упита полазе ли, он потврдно климну главом.

Кад су испловили, море је блистало као разливена кап уља. Чинило се да клизе у јаркој, плавој светлости. Дечак је певушио од радости, а дани пролазили. Ко зна колико је времена прошло док нису угледали острвце у руменој светлости пред вечерја и упаљено око светионика на њему?

— Ускоро пристајемо! — рече капетан, а у истом часу поче се буркати море. Загрме однекуда. Искочи муња из таласа. Дечак пребледе, а оцу се учини као да му неко гвозденом руком стеже грло.

— Умириће се море! — покуша да утеши дечака, али небо је тамнело, а таласи расли. »Добро је што светионик гори!« — помисли. »По њему ћемо наћи пут!« Све до ивице обзорја белеле су се кресте таласа као некада старчева коса. »Можда је још жив!« — пролете му кроз главу. »Ко би иначе палио светионик?«

Море се више није разликовало од неба. У потпуној тами светлело је само око светионика. Али, изненада оно поче да жмирка, па да се гаси. Убрзо сасвим утрну.

С великим, белим бродом таласи су се играли као с чамцем од хартије. Одједном, зачу се нечији крик, па хропац. Бродовласник се стресе. Такве гласове чуо је још кад је онај први брод тонуо. Докле ће га пратити? Дрхтећи, он приви сина уза се и угледа како се у таласима беласа тело морске виле. »Откуда она?« — помисли. У истом трену брод се распаде као да га је неко ножем пресекао. Преко палубе пређе талас и отрже Му дечака из наручја. Узалуд је покушавао да га задржи, а онда поче да тоне. Ко зна колико је тонуо: тренутак, два, читаву вечност?

А када га је вода избацила, узалуд је тражио тело свога сина. Свуда око њега биле су само крхотине, а надохват руке стене родног острва. За тренутак му се учини да из таласа чује јауке.

— Бар да и ја потонем! — јекну, опусти руке, али га море у се не прими. Изронивши, на гребену таласа он поново виде Морску вилу.

— Помози ми да вратим сина или ми одузми живот! — зајаука.

Вила одречно одмахну главом.

— Не Могу ти вратити сина! — прошапута. — А не могу ти ни одузети живот. Морнари чију си смрт скривио не примају те! — њено светлуцаво лице потамне. — Од данас ти ћеш бити кишна птица. Живећеш вечно и сећаћеш се вечно, а луди ће те мрзети!

На своме рамену он осети лагани додир вилине руке, а онда поче да се смањује, па с криком полете увис. Лети још и сада, а пред буру чују се његови крици налик на јауке.

ЦРВЕНА ЖАБА

Б

огат и славан био је принц из Земље Бисерних Чапљи. Велик и

раскошан његов дворац, али принц се ничему није радовао. Све му је било досадно. Баш досадно, па ето!

Узалуд је цветало цвеће у његовом врту. Није га видео. Узалуд певале птице. Није их чуо. Шта учинити када је принцу досадно? Мислила и премишљала царица мајка, цар отац, лекари и мађионичари. Смислили да му поклоне крилатог кона. Можда ће га коњ обрадовати? Кад, гле врага! Принц ни да погледа коња. Само замагљених очију зури у даљину, а на лицу му цвета туга. Шта сада? Како да од принца одагнају досаду? Како да га излече од његове страшне туге? Већали дворски мудраци. Извећали да принцу поклоне најређи морски бисер. Послали младиће да роне, да га траже. Многи се нису ни вратили. Али, када су донели бисер, принц ни да га погледа.

— Принцу је потребна принцеза! — рече цар. — Шта друго?

Али узалуд су доводили лепотице.

— Није та! — одмахује принц руком. Ни ова!

Колико је само принцеза прошло крој принца, па ништа!

— Можда принц тражи девојку са Месеца? А можда за принца нема принцезе? — пронесе се глас по земљи Бисерних Чапљи. Ловећи у житном пољу, принц угледа жетелицу којој је златна коса лепршала на ветру, па рече:

— Њу хоћу!

Узалуд је девојка плакала. Узалуд тврдила да воли другог. Приређена би најраскошнија свадба. Сви су задивљено гледали у невесту. Само је невеста гледала кроз прозор као да неког чека.

— Сад наш принц има принцезу! — рече царица срећно, али принц се ни овога пута не осмехну.

— Шта да радимо? — забрину се цар. — Принцу је опет досадно!

Чак и када му се син родио, и када Му је жена побегла, на принчевом лицу био је исти израз. Мучила га је иста досада, иста туга.

— Можда принц чезне за већим царством? — рече цар па нареди да се освајају суседне земље, али принцу су и победничка славља и гунђања потчињених била једнако досадна. Сав мрачан, седео је у најмањој соби двора преврћући древне књиге.

— Можда је у књигама његова срећа? — уздахну царица мајка, али принц ништа не рече. Принцу је било досадно. Баш досадно, па ето!

А онда, једнога јутра, кад више досаду није могао да поднесе, принц збаци са себе принчевско одело и пође да тражи своју срећу. Је ли дан или читаву вечност ишао док није искорачио из Земље Бисерник Чапљи и ушао у Царство зелених патуљака? Како да зна? Око њега била су пола налик на она која је оставио, исте куће, исти луди. Једино врх Снежне горе који се беласао у даљини био му је непознат. Зачуди га што нико не зна шта се на томе врху налази.

— Многи су покушали да се попну и сазнају! — рече му један старац. — Многи су погинули пењући се, а Нико није стигао до врха!

— Ја ћу стићи! — рече принц и пође. Уместо траве из земље је стршило камење. Што се више пењао, било га је све више. Био је гладан и жедан, а пред њим је била висока, стрма стена. уз њу се могло ићи само пузећи. »Па добро!« Принц стисну усне. »Пузићу!« Ко зна колико је пута падао, колико се пута дизао? Али, пред сутон, рањених руку и колена, он стиже на сам врх Снежне горе који је с облацима друговао.

»Можда ми је овде и крај?« — склупча се и леже у снег, загледан у небо, без узбуђења и жаљења. Звезде су му биле тако близу да их је могао дотачи руком. »Ко зна ко тамо горе живи?« помисли, посматрајући једну црвену звезду и утону у сан.

Ко зна колико је спавао!

Када је отворио очи, око њега је све блештало. Чинило се да у сваком комадићу леда гори по једна мала свећа. »Вероватно сањам?« — помисли принц угледавши у коцки леда црвену жабу, и због нечег се сети црвене звезде. »Како ли је овамо стигла? Сиротица!« Из коцке леда нетремице га је гледала црвена жаба. За тренутак му се учини да јој у оку види сузу, узне ледену коцку у руку и својим дахом поче скидати наслаге леда са заробљене животиње.

Већ се и небо осипало звездама, а он никако да је ослободи. Опет му надокхват руке дође црвена звезда и он осети како лагано тоне у сан, стави коцку са жабом уза се и леже.

Био је то сан без снова, али када се пробудио, виде како га, једва педаљ удаљена, пажљиво посматра црвена жаба. Да он то овога пута не сања? Много је књига прочитао, али ниједна није помињала црвену жабу. Можда му се ова само привиђа?

Принц се загледа у црвену крeketушу, очекујући да ишчезне као што ишчезавају снови. Али, жаба га је и дале нетремице посматрала, затим рече:

— Хвала ти! Да тебе није било, никад се не бих ослободила! — животиња, наједном, збаци са себе жабљу кожу и пред згранутим принцом указа се белолика девојка црвене косе, тако малена да му је једва допирала до колена. Али што ју је више гледао, она је све више расла, Док не достиже висину праве девојке. — Зато што си ме спасао, даћу ти све што желиш! — рече Црвенокоса.

— Али, ја ништа не желим! — одврати принц.

— Нема човека који ништа не жели! — насмеја се Црвенокоса насав глас. — Неко жели богатство, неко моћ, неко лепу жену...

— Имао сам све то! — рече принц. — Али у томе није било среће, па сам пошао да је тражим, мада не знам где се налази: на врху света, или на дну мора? — Принц изненада заћута и загледа се у девојчине очи. Биле су то оне исте пажљиве и мирне очи какве је имала црвена жаба, али су га нечим подсећале и на звезду коју је гледао целе ноћи.

— Није потребно ићи тако далеко! — Црвенокоса се осмехну. — Твоја срећа није ни на врху света, ни на дну мора!

— А где је?

— Сам ћеш открити! Окрену се и врати у житно поле где си срео своју жену. Својим рукама подигни кућу у том пољу. Затим посади воћњак и чекај да никне орах с плодовима од сребра. Не дотичи ниједан док сам не падне на земљу. Тада пажљиво гледај и откриће ти се...

Црвенокоса, наједном нестане, а са руба неба јави се црвена звезда:

— Не оклевај, већ пођи! — Црвена звезда утону у облак, а принц се поче спуштати низ планину, уверен да је све само сањао. Како и не би? Пред њим је било оно исто житно поље, а у њему жетелица којој се златна коса лепршала на ветру. Без речи, као да је не познаје, принц поче довлачити грађу за кућу. Од тешких борових облица крварили су му дланови. — Је ли то принц или привиђење? — Златокоса га је гледала не верујући сопственим очима.

— Да ти помогнеш? — приђе му ближе.

— Како хоћеш!

Од тога часа они су заједно градили кућу, заједно садили воћњак, све док једнога дана принц не угледа сузе у жениним очима.

— Жалиш ли за дворцем? — упита је. — За хаљинама у дворцу?

Жена одречно одмахну главом.

— За сином жалим! — рече.

Следеће ноћи принц се крадом увуче у двораци и изведе одатле сина. Не зна се које био срећнији: син или мајка... С благим чуђењем принц опази да се дечак нарочито дуго задржава под орахом у чијем су се лишћу сребрили малени, тек напупели плодови. Тада се први пут осмехну. Али није имао времена да размишља ни о досади. Требало је подупрети гране воћки, обојити прозоре и врата. Није имао кад ни да седне, а плодови ораха постајали су све сребрнастији, све крупнији. Већ су као јабуке били крупни, а још су расли. С временом прича о сребрним орасима пође по свету, па стиже и до цара Земље Бисерних Чапљи?

Посла цар изасланика да види шта је у томе истина, а овај стиже баш кад су плодови почели опадати. Падали су целу ноћ блештећи на месечини, а у зору принц узе један и стави га себи на длан. Није могуће? У ораку, иза сребрнастих љускица, сва прозирна седела је црвена жаба и нешто говорила. Није му успело да чује шта, јер је тог трена у воћњак ушао очев изасланик.

— Гле нашег принца! — узвикну дворанин. — Опколите воћњак, војници! Стари цар једва још дише. Неко мора владати царством! — Царев изасланик поклони се пред принцем, али овај поче да узмиче.

— Поздравите ми оца и мајку! — рече. — И реците им да се не враћам. Не тиче ме се ко ће владати царством! Ово је моје царство и мој дом! — Принц се окрете према кући. Али ту где је пре неколико тренутака била кућа са воћњакком, њихало се узрело житно поље. Од ужаса принц занеме, а изасланик се наглас насмеја. »О каквом дому принц прича?« Он одлучно пође ка принцу, али у истом часу црвена жаба на принчевом длану поче да расте и да се пење увис подижући и принца. Док би птица крилом махнула, нестале их.

Више их нико није видео. Али путници из далека причају да на обали мора у кући од камена живи Златокоса се дечаком и мужем на чијој је капи извезена црвена жаба. Некима он невероватно личи на принца из Земље Бисерних Чапљи, али тешко је рећи било шта поуздано: принц се никада није осмехнуо, а овом осмех не силази са лица.

МАЛИ ВОЗ

С

ве дечакове играчке смејале су се малом возу. Каквога ли шашавка,

мајко рођена! Трачнице му иду од једног краја собе до другог, а он тврди да ће, једнога дана, изаћи кроз прозор и прошетати се долинама и горама чак до мора. Ко је још то видео?

— Ви ћете видети! — засветле возић очицама. — Једном сам дотле дошао. Зашто не бих поново?

— Зато што си ти собни воз! — подсмехнуше му се и клоун и лутка. — Смири се и вози путем који ти је одређен!

Али мали воз није могао да се смири. У његовим сновима расле су високе, густе шуме, блештали врхунци планина, модрило море. Жалостило га је што су око њега зидови, али још више од зидова жалостило га је то што му нико не верује да је једном, заиста, видео море.

— Можда у сну? — трепну дугим трепавицама лутка до чијег су мишљења сви држали. — Али такви снови нису ни корисни ни здрави. Шта би било кад бих, рецимо, једног дана ја увртела себи у главу да летим? Јој! Мислиш ли да би ми израсла крила? — насмеја се лутка својој замисли, готово паде са полице, кад мали воз сасвим озбиљно рече:

— Можда би ти и израсла! Погледај лимун. Зар није био само коштица мања од заноктице? Зар није желео да никне? Па, никао је. Зар није желео да порасте? Зар није порастао? Затим пожелео своје златне плодове, и добио их. Тај пут до мора ја ћу проћи, заиста проћи! — мали воз снено прошапута, а свет дечакових играчака се насмеја и не престаде да се смеје До дубоко у ноћ.

— Гледајте овога што излази кроз прозор! — кикотао се крпени пајац. — Гледајте воз којему расту крила! — превртао се преко главе, кревељио. Све играчке гледале су га са дивљењем. Зар није духовит? Зар није оштроуман?

Мали воз постиђено саже главу. Његове трачнице иду од једног краја собе До другог, али на свом путу прелазе преко моста и кроз тунел. Испред тунела је скретничар начињен од шареног лима. Тренутак пре но што воз улети у тунел, он диже црвену заставицу. Сада се и он тресе од смеха.

— Мали воз прича којешта! Који је још собни воз прешао пут до мора? Који је покушао да га пређе?

— Ја ћу покушати! — тонући у сан прошапута мали воз. — Покушати и прећи! Морам! Морам!

На главе играчака, као слатка киша, паде ноћ. Један за другим, затварали су очи пајац, скретничар, лутка на чијим су округлим образима, све до зоре, поигравале сенке трепавица...

А онда, сунце бану на врата и дечак устаде да види шта раде његове играчке. Спавале су све до последње. Једино су трачнице малог воза биле празне, а поветарац њихао завесу на отвореном прозору.

— Видела сам га! — прошапута сунчева зрака поверљиво, наслонивши се дечаку на образ. — Кад су ђубретари полили улице, мали воз излетео је кроз прозор и спустио се на шине великог воза у долини. Ако не верујеш, питај врапце: били су будни...

Дечаку се учини да сања, али прозор је био широм отворен, а трачнице малог воза празне. Играчке су у чуду трљале очи. Нико се више није смејао. С чежњом посматрајући отворен прозор, лутка се сети крила која израстају ономе који их изнад свега жели. Затим се трже. Поново погледа отворен прозор. На раменима јој је већ нешто расло...

ВИЛИНИ ЛЕПТИРИ

Као галеб залутао између неба и мора, блиста усамљено острво.

Издалека, оно изгледа пусто, али на њему још живи неколико рибарских породица. Остали су давно прешли у град. Тај град дечаца са острва не могу ни да замисле, али је зато острво за њих место скривених чуда. Ко није чуо да у Заливу смокава живе окамењени патуљци, а у Плавој пећини морска вила? Онај ко је угледа, обогатиће се или Же слеп ходати по свету. Можда зато и нема таквих који се у Плаву пећину усуђују да уђу? А можда и вила скрива трагове?

Плава пећина је у каменитој утроби острва. Дно јој је морска плавет која таваницу и зидове посуте кристалима претвара у модри блесак, тако да се ономе ко се у њој нађе чини да се нашао у плавој светлости или сну. Али ретки су посетиоци који се усуђују да уђу у пећину, јер пећина као да гута радозналце вукући им чамце на дно.

Дечаца са острва покушали су да у пећину уђу пливајући, али су се и најхрабрији вратили с пола пута. Зато и нема таквих који би могли описати вилине сребрне косе и лице тако светло да се у њега не може гледати. А можда их неће ни бити, јер је улаз у пећину забрањен откад се један од дечака није вратио из ње.

Једно је извесно: постоји Плава пећина и у њој вила која најхрабријима поклања богатство и вечну младост, а њени гласници су три лептира. Један је златан, други румен, трећи плав. Сва три на крилима имају вилин знак. Када их угледају, рибари знају да их чека пуна мрежа, родна година. Невоља је само што се вилини лептири ретко јављају. Зато је тренутак кад се јаве — тренутак општег славља.

С узвицима радости поздрављају рибари долазак лептира, деца пружају руке, а лептири лепршају као најблиставији луди цветови долутали ко зна откуда.

Из лета у лето деца очекују вилине лептире, али из године у годину деце је све мање.

Онога лета кад су се на острву појавили вилини гласници, у селу су била само три дечака. Било је то вруће лето. Титрала је од жеге морска плавет, а у њој сјало

усамљено бело острво с предвечерњом песмом рибара и каменитим, тихим кућама, све док га нису открили луди из града.

— Ту се најлепше плива! — рекли су једни.

— се најлепше спава! — одговорили су други.

— Ту се најлепше јаши на таласима! — узвикнули су трећи и на острво донели шаторе, чамце, буку и смрад. Док си трепнуо, као скакавци запосели су сваку увалу, појели све сиреве, све маслине, све рибе, обрстили купине и смокве, па на узаним белим даскама, уз помоћ једра, зајахали таласе. Издалека, изгледало је као да циновски лептири клизе по глаткој површини воде.

Дечази с острва с дивљењем су посматрали јахаче на ветру, помагали им да рашире или смотају једра, извуку блиставе беле даске на обалу. На крају крајева, јахачи су били дечази као и они. С осмехом су им показивали где се лове шкољке и ракови. Уводили их у своје куће, износили пред њих сир и црни ражани хлеб. Али дечази из града мале острвљане никада нису увели у своје шаторе, нити их пустили да се попну на глатке, беле даске и преједре на таласима.

С временом су дечази са острва то схватили и престали да позивају дошљаке у свој дом. Чучећи на хридима, ћутке су посматрали како туђинци јаше на таласима. Више их ништа није радовало: ни скокови у воду ни уловљени ракови.

— Шта је то с наша три дечака? — забринули су се родители.

— Ко их је увредио? Ко растужио? — ускомешали су се и велики и мали становници мора. Али нико није могао да им помогне. Нико није био у стању да им омогући да пројашу на таласима, све док се једнога дана нису појавили вилини лептири: један златан, други румен, трећи плав. На крилима су имали вилин знак.

Наједном, све је постало свечаније и тише. Суздржана даха посматрали су их рибари, очима пуним среће пратили мали острвљани, али дечази из града потрчали су да их ухвате.

— Не дирајте их! — узвикнули су дечази са острва. То су наши лептири!

Али група дечака из града, бројнија и моћнија, није се заустављала.

— Баш нас брига! — смејали су се. — Ишчупаћемо им ножице и крила, шта нам можете! — мали дошљаци јурили су за лептирима, али ови су им стално за педаљ измицали.

Рат острвљана и дошљака око лептира трајао је цели дан. Дечази са острва били су модри од удараца, али дошљацима није успело да ухвате ниједног лептира. Тако је и ноћ пала, а лептири су нестали.

— Отишли су у Вилину пећину на спавање! — рекле су мајке, а дечаци су одахнули. Али, сутрадан, лептири су поново дошли и рат се наставио, и трајао три дана. Тек тада су се дечаци из града повукли. Као огромни циновски лептири залепршала су на ветру њихова једра, а малим острвљанима смрачила се лица. Шта све они не би дали да слободни као птице полете по таласима, помислили су, уздахнувши. Знали су да им родитељи не могу купити једра, и ћутке се разишли кућама.

Четвртог дана поново су се попели на хридину и загледали у једра која су летела изнад таласа као галебови. Нису ни приметили кад су крај њих слетели вилини лептири.

— Хвала за све! — проговори онај златни људским гласом једном дечаку. Овај се трже. То није било, нити ће бити! Мора да му се придремало? Откад лептири говоре?

Али, румени понови речи златног, а плави климну главом.

Дечаци нису могли да дођу к себи од чуда, кад златни рече:

— Послала нас је морска вила да будемо ваше даске за јахање на таласима. Не оклевајте!

Збуњени, дечаци су неко време ћутали. Онда најстарији скупи храброст, па рече:

— Не причајте којешта! Погледајте колики сте!

— Шта кажеш? — насмеја се румени. — Погледај мало боље! лептир се подиже увис и поче да расте и да се мења, све док му се тело не претвори у глатку, белу даску, а крила у једра чудесног сјаја. — Пењи се, шта чекаш? — лептир се насмеја, а дечак му скочи на леђа. На леђима златног и плавог виде другаре, и полете преко таласа. Ни галеб не би брже. Очеви су их с поносом пратили погледом, а дечаци из града, пуни зависти, нису престајали да се питају откуд малим острвљанима једра каква нико није видео.

— Шта је то сада? — питали су се углас, али нико ништа није био у стању да наслути, мада је на сваком једру блистао утиснут вилин знак.

Дечаци су јахали на таласима, поигравали се на ветру, све док сунце није пало у море, а онда изашли на обалу, остављајући даске у плићаку.

— Не окрећите се! — чу најстарији дечак нечији глас. — Окренете ли се, више нас никада нећете видети!

Пењући се уз литицу, гледали су право испред себе, али најмлађи не издржа:

— Гле, наше су једрилице, заиста, лептири! — узвикну. У истом часу и једрилица и лептира, наједном, нестаде.

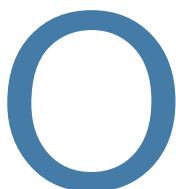

Узалуд су их затим тражили, све док ветар не донесе глас: вратиће се! Потребно је само чекати довољно стрпљиво, довољно дуго.

ЗЛАТНИ ТАЊИР

д првог јутарњег зрака до мркле ноћи, као бакарно звоно,

одјекивало је село од ситних удараца резбарског длета. Издалека, оно је и личило на звоно окачено између неба и земље. На таквој је висини било саграђено да су облаци и магле пролазиле испод њега скривајући га од осталог света. Али шта је то што се може сакрити?

Брзином ветра глас о селу резбара прође од једног мора до другог. На планину се попе први трговац, па други, па трећи, па сто трећи? Што понесе са собом чудесне зделе украшене изрезбареним лишћем и цвећем? Што слава села поче да расте?

Када је и како у селу настала прва резбарија, више се нико није сећао. Је ли им је вила на дар дала? Или им је ђаво дебело подвалио? Ко зна! Као што зиме предају поља пролећу, отац је сину, а дед унуку предавао вештину претварања дрвета у чипку, али се село од силног рада не заима. Само је све већи број сељака ходао погурено од дуге повијености над послом. Али узалуд су трговци тражили да резбари клешу по већ утврђеном обрасцу. Узалуд су нудили новац. Резбари су се с поносом надметали ко ће пронаћи ређи облик и шару, а у лепе јесење дане, кад су трговци обилазили села, сва дворишта била су украшена резбаријама.

Оне који нису умели да резбаре, читаво село презирало је или жалило је ли чудо што је дечак из куће под литицом са стидом скривао десну шаку на којој није било прстију? Што је, растући, све мање одлазио у село? Све више бежао од вршњака? Његова кућа била је издвојена од осталих. Ретко је ко у ну и залазио. Али кад након дугог боловања умре дечаков отац, сеоски старешина дође да их упита од чега ће сада живети. Мајка занеме. Затим објасни да и она помало резбари. Неће пасти селу на терет. Дечак ће доносити дрва из планине, а с временом и он ће научити да резбари.

— Без прстију? — старешина се насмеја. — Боле га пошаљи у град да проси. Више Же бити користи! — излазећи, старешина се саже да не удари главу у довратак, а мајка зајеца, помисливши: »Можда је он у праву? Можда би малог, заиста, требало послати у просјаке?«

Као да наслути њену мисао, дечак пребледе и истрча из куће. Три дана су га тражили, а четвртог стаде пред мајку, сав у модрицама, и рече:

— Једнога дана резбарићу боље од осталих, видећеш!

Мајка у муци саже главу.

— Видећеш! — понови дечак. — Долазиће да уче од мене! — дечак излете из куће и поче се пењати уз литицу. Мајка је с муком задржавала крик. »Шта ако се суноврати?« прође јој кроз главу, али дечак се као играјући попе на врх, на који се још нико није попео, и донесе одатле некакав тврди пањић. Длето је од њега просто одскакало.

— Покушај с липом. Мекша је! — упозори га мајка.

— Липа је за бабе! — држећи ножић у левој, а пањић придржавајући патрљком десне руке поче резбарити. Док би лист на земљу пао, десница му је била сва у посекотинама, али он не напусти започети посао, нити дозволи мајци да му превије руку.

— Резбар мора да се навикне на посекотине! — рече кратко. — Ти гледај свој посао!

— Који резбар? — мајка пригушено јакну. — Како ћеш бити резбар без десне руке?

— Имам леву! — дечак стисну зубе и настави да деле све Док се на источном рубу неба не јави месец. Негде пред зору мајци се учини да дечак са неким разговара.

— Не даш се? — свађао се с неким кога она није могла да види. — Па, и не дај! Да видимо ко је јачи! — притајивши се, она чу како се дечак с пањићем свађа, улагује му се, куне га, хвали.

— Па, ти са дрветом разговараш као да оно има душу? — рече мајка.

— И има! — прошапута дечак. Понекад, дељући на месечини, далеко од куће, чинило му се да чује како нека невидљива бића говоре између себе. А једном га заиста изненади нечији јасан, молбени глас:

— Ослободи ме, дечко!

Тај глас је истовремено и позивао и молио. Дечак се окрете лево, па десно: нигде никога. Да се није птица јавила? Можда звезда?

— Ко си ти? И чега да те ослободим? — дечак се трже. Испред њега била је ливада поплављена месечином као сребрном водом. Изнад ње, као сребрни чамац, пловио је у струји месечине врх планине. Дечак окрете лице небу и од силнога сјаја, од

неке прозрочне тишине која је капала са звезда заврте му се у глави. »Да не сањам?« помисли, али онај глас се поново јави.

— Ослободи ме, али пази да ме не позледиш!

Дечак задрхта. Да не долази тај глас из пањића који држи међу колонима? Чији је? Од страха није смео да принесе ножић пању. Ако је неко унутра, могао би га позледити, могао би га убити. Као да тражи одговор, дечак се загледа у планину испред себе. Јасне, као на дану, сенке дрвећа преплитале су се и претварале у чипке пуне сребрнастог искрења. Однекуд хукну сова, а онај глас се поново јави:

— Ослобађај ме, шта чекаш?

Дрхтећи целим телом, дечак поче да деле. Брзо и спретно ножић је скидао цепку по цепку као да се налази у рукама највештијег резбара. Полако, из пањића поче да се помала неко малено биће. Било је једва веће од гранчице, а на глави му је уместо шеширића била капица жира. Дечака нарочито изненади његов блистави поглед.

— Е, па, ово ти нећу заборавити! — малени гост отресе иверје са себе, а дечак у чуду протрла очи. Патуљак се једва разликовао од папрати: био је тако мален да се без муке могао под њу сакрити. — Заиста ти нећу заборавити! — понови. — Али ни Ти не заборави: кад узмеш први комад дрвета, издељи из њега тањир и остави га овде да преноћи за време пуног месеца. А онда дођи по њега! — патуљак се насмеја, али тако тихо да се дечаку учини да је ветар прошао кроз траве или негде у даљини зајуборио поток. — Више никада нећеш бити гладан! — као кап росе патуљак склизну у папрат и нестаде. Узалуд га је дечак тражио. Тек ту и тамо јављао се његов радосни смешак налик на титрање месечине на води, и исто тако брзо нестајао. Замишљен и збуњен, корак по корак, дечак поче силазити низ планину. Патуљак је нешто рекао... Шта је рекао? Тек на прагу сети се патуљкове наредбе.

Читав следећи дан је делао а да се ниједном није повредио. Мајка сопственим очима није могла да поверује. Није могуће? Такав облик и такве шаре ни дечаков отац није знао да смисли, мада је био један од најбољих резбара у селу. Нежни листови по ивици тањира подсећали су на папрат, на чипку, на треперење месечине, а у средини је блистало нешто налик на осмех. Чији? Није знала.

Пред сутон тањир је био завршен. Мајка хтеде да га покаже суседима, да се похвали, али само што се окрете, а дечак с тањиром ишчезе.

Ко зна колико је ишао? На каменитом путу месец му је био једини друг. Налик на сребрни точак и он се, као и дечак, с муком пењао ка врху планине на коме их је чекао патуљак.

— Дошао си на време! — патуљак задовољно климну главом. — А и тањир је леп. Остави га и иди!

Следећи дан му је споро пролазио. Никад му краја! Једва се једном јавио месец. Дечак се у трен ока попе до врха, али само је папрат блистала на месечини. »Сигурно

ме је преварио, па још и тањир узео!« помисли дечак и у истом часу зачу патуљков глас:

— Рано си посумњао, дечко, али свеједно! Сам одлучи: желиш ли да тањир постане златан и да се на њему, сваки пут кад пожелиш, појави најукуснија храна или да постанеш најмоћнији на свету?

Дечак је неко време ћутао, онда промуца:

— Желим да постанем резбар каквог није било!

— И постаћеш! — патуљак се насмеја. — Пажљиво прати снове и шаре у дрвету. У сваком стаблу постоји неко сличан мени, а може га ослободити само онај ко воли дрво више од свега на свету... Маленог госта, наједном, нестане, а нестане и тањира. Месец се сакри иза облака, а планина постаде тамна и хладна. Дечак, посрчући, пође кући.

— Где ти је тањир? — сачека га мајка пред вратима.

— Не знам! — малишан слеже раменима, али, отворивши врата, занеме од чуда. На столу, састављеном од две грубе даске, блистао је његов тањир, златан. Од среће мајка плесну рукама, а дечак јој стави тањир у крило и рече:

— Више никада нећеш бити гладна. Пожели нешто за јело!

Из тањира замириса печење, а дечак се дубоко поклони мајци.

— Опрости што ћу отићи! — шапну. — Много је дрвећа у чијим стаблима чаме заробљени патуљци, птице и цвеће! — дечак се још једном с поштовањем поклони мајци, узео свој резбарски нож и пође низ планину.

Више га нико није видео али у кућу под литицом не престају да стижу вести о чудотворном резбару који комаде дрвета претвара у цветове и птице оставља их и иде даље. Спорно је само што неке говоре о дечаку, а неке спомињу патуљка, тако да нико није сигуран о коме је, заправо, реч...

Једно је, ипак, извесно: догодило се то у време када су планине биле крилате, али мали резбар још и сад светом хода.

ПРИНЦ ОБЛАКА

У

часу кад је дрвеће одлучило да побегне из града, у врху највише

градске куле живео је дечак који је изнад свега желео да полети и постане Принц облака.

— Како се лети? — обратио се птицама. Уместо одговора, птице су весело залепршале крилима и ишчезле.

— Како се постаје Принц облака? — упитао је ветрове свезналице, а ови су се само насмејали и отхујали даље.

Шта је могао друго осим да, носа приљубљеног уз стакло свога кавеза у небу, слуша облаке који су му доносили приче са све четири стране света? Његову кулу насељавали су пословни луди и рачунари. Друге девојчице и дечаке виђао је тек како као сенке промакну иза прозора суседних улица, а у дубини, на улицама, као шљунак у клисури, сударали су се пролазници, јурећи ко зна куда.

Није случајно што заволе облаке, нарочито оне најнемирније, јутарње, који имају моћ да се претворе у усправљеног медведа, опаког дива, румен цвет? Понекад му се чинило како га зову да отпутује с њима, али само што би запловили небом, већ би се расули као крунице презрелог маслачка, ишчезли прожети сунцем.

Ко зна колико је времена прошло док није запазио како се један малени облак просто лепи уз његов прозор.

— Еј, ти! — махну дечак облаку. — Заустави се!

— Па, зауставио сам се. Шта хоћеш?

— Да пођем с тобом. Да postanем Принц облака...

— Не говори глупости! Ниједан дечак још није полетео, ни ти постао Принц облака. Заборави на то... — сав смрачен, облачак строго одмахну главом, а дечак прошапута:

— Како бих заборавио? А и зашто? Ако постоји Принц облака који се у сутон спушта и усамљеним дечацима постаје друг у игри, што ја то не бих могао бити? Ионако сам стално сам... — дечак обори главу, а облак га самилосно помилова по образу:

— Не иде то тако, будалице! Да би постао Принц облака, морао би проћи кроз Златна врата, а то још ником није успело! — облачак одлете, а дечак утону у ћутање, дуго, предуго.

— Шта ли је то с нашим дечаком? — забрину се мајка. — Нити се дебља, нити расте, као да се ексерима храни... — мајка осети зебњу у срцу, али већ сутрадан заборави на ну. Требало је сићи у бетонску џунглу града, зарадити кору хлеба. Дечак, као и обично, остаде сам. Је ли прошао дан? Година? Вечност? Дечак се загледа кроз прозор, кад чу нечији глас:

— Спасевај, брате! Помажи!

Ко би то могао бити? Дечак се наже у дубину. Као и увек, улицом је текла река луди. Нико ни да се осврне ни да подигне главу. »Приснило ми се!« помисли дечак, али онај исти глас настави да запомаже:

— Спасевај, шта чекаш?

Дечак није могао да види онога коме је тај глас припадао, али кад пажљивије погледа под, виде како се, заглављен између две дашчице, мучи пегави гуштер покушавајући да ишчупа реп.

»Откуд он овде?« — дечак од чуда отвори уста, али га гуштер опомену да не чека: он, Мерсад, само што је жив! Дечак пажљиво с два прста обухвати гуштерово телешце и полако повуче, плашећи се да му не откине реп.

— Не брини, израшће други! — рече гуштер, а дечак се запрепасти како то да гуштер зна његове мисли, но ипак повуче мало јаче. — Ах, слободан сам! — одахну мали заробљеник и радосно махну огуљеним репом. — Захваљујем ти у име читавог Рода гуштера, тражи од мене шта хоћеш! — гуштер се смешно наклони, а дечак у чуду промуца:

— Ко си ти? И шта бих ја од тебе могао да тражим?

— Рекао сам ти! Ја сам Мерсад, принц из Рода гуштера који само једном у сто милиона година напушта звезду Бангалору! — кроз Мерсадове златасте очи прође зрак сунца, а читава соба плану светлошћу.

— Где је та звезда? — дечак се наже ка Мерсаду, али овај одмахну главом.

— Не могу ти то рећи! — шапну озбиљно. — Далек је пут до ње, време ми је да пођем, али ево ти моја кошуљица и све што зажелиш биће ти испуњено, ако није бесмислено или зло. То запамти. А запамти и да ти могу испунити само три жеље? —

Зачу се лагани шушањ као кад ветар пролази иглицама бора, и малог госта нестаде. Да ли је икада ту и био? Дечак испружи длан и зачуди се: на длану је светлуцала Мерсадова кожица. Није то, значи, само сањао?

— Па да полетимо! — шапну дечак. И, гле чуда! Пред њим се раствори стаклени зид, а Источни ветар зазуја му око ушију.

— Даље, још дале полетимо! Појуримо! — певушио је ветар. — Далеко је звезда Бангалора. Далеко су Златна врата.

— о чему овај то прича? — запрепасти се дечак, али времена за питања није било. Летели су тако брзо да су се облаци пред њима у страху размицали, све док нису долетели до Светлоснога брега, а пред њим угледали старицу сву у живим ранама.

— Помози, синко! — зајаука старица, али дечак, не осврћући се, одлете дале. Жао му је било старице, али жао му је било и да упропасти другу жељу. Затискујући уши, летео је на леђима ветра, а ипак је чуо молећиви глас:

— Зажели да се ослободим рана, помози!

— Зажелео бих да те никада нисам срео! прогунђа дечак љутито, а Светлосног брега и старице нестаде као да их никада није ни било.

— Сада ти је остала само још једна жела! — насмеја му се у лице Источни ветар. — Боле да си јој помогао!

— То сада и сам знам, будало! — плану дечак, а ветар га, као да перце збацује, стресе са себе и ишчезе. Дечак од страха задрхта. Сам! На целом белом свету сам! А пред њим велика бакарна врата читаво небо заградила, нити их прескочити, нити заобићи, а пред вратима троглави жабац, страшан, престашан. Из очију му бије ватра, у грлу тутње громови. Дечак у ужасу затвори очи. »То ти је крај, будало!« помисли и сав претрну кад жабац Троглавац проговори људским гласом, али тако громовито да се цело небо тресло:

— Дај воде!

Дечак се од страха окамени. Свуда око њих титрала је врела небеска плавет. Где ту да нађеш извор? Да нађеш реку?

— Дај воде! — исколачи Троглавац очи велике као бундеве. — Или ћу те овога часа прогутати!

Дрхтећи, сети се дечак Мерсадове кожице и пожелеле да се пред жапцем Троглавцем створи извор. Јој, мајко рођена! Још и не изговори жељу до краја — шикну вода, а жабац стаде гасити троструку жеђ. Истога часа са дечакова длана нестаде Мерсадове кожице. Шта ће сада? Од ужаса дечак зајеца, а Троглавац грмну:

— Шта цмиздриш? Момогао си ми, помоћи ћу ти! Ово пред тобом тек су прва, Бакарна врата! Моје је да пред њима чувам стражу, али пропустићу те. Но иза ових су Сребрна врата, а пред њима је Мајка гуштерова, крај које још нико није прошао...

— Како ћу онда ја проћи? — осмели се дечак да запита, а Троглавац се тако несмеја да су се доле у планини стене круниле.

— Проћи ћеш, не кукај. Зна она да си јој спасао сина. Помоћи ће ти да нађеш Златну птицу, у птици песму од које се постаје Принц облака, а сад бежи! Ватра ми је у стомаку угашена, али глас се буди! — Троглавац отвори троја уста као три пећине, а дечак потрча из све снаге. Ко зна колико је трчао, и докле би трчао да не угледа испред себе Сребрна врата, а пред њима Мајку гуштерова, огромну, сву у пламену. »Тако смрт изгледа!« помисли и у страху затвори очи. Када их је отворио, замало није сео од чуда чувши како му Мајка гуштерова, смешећи се, говори:

— Не плаши се, јуначе! За Мерсада ти хвала, можеш проћи, али знај: иза ових врата је врт, у врту Црно језеро. Кад уђеш, пред тобом ће се размаћи вода и указати стаза, узана, преузана, али ти не оклевај, већ је претрчи што брже можеш. Саплетеш ли се или осврнеш, вода ће се склопити изнад твоје главе. Зато трчи. За живот трчиш! Тек на крају стазе су Златна врата, а пред њима Мајка ветрова. Свакога ко јој приђе у лед претвара, а уклетата је да има ледено срце све док је неко онако ругобно не пољуби. Немој се уплашити! — Мајка гуштерова уздахну. — Не гледај красте на њеном лицу, не брини што Од ње ледени ветар бије, притрчи и пољуби је у један, па у други образ, а онда се измакни. Од твојих пољубаца спашће лед с њеНог срца, ослободиће се уклетости, а захвална — отвориће ти врата...

— А тада? — дечак задрхта осећајући слабост у коленима.

— Тада је све на теби! Погресиш ли, као луди ветар ћеш светом лутати, без застанка! — Мајка гуштерова отвори Сребрна врата, а пред дечаком се размаче Црно језеро и указа се стаза узана, преузана, бела. Чинило му се да ће му се водени зидови истога трена спојити изнад главе, али не посрну, не окрете се, и стиже до краја стазе.

Затварала су је огромна Златна врата, а пред њима је лежало чудовиште у крастама, али милих очију из којих су клизиле сузе. »Зар је то Мајка ветрова?« помисли дечак. »Како је грозна!« — у грудима му застаде дах од гађена, окрете се и хтеде да се врати, али га туга у очима чудовишта задржа. »Морам јој помоћи!« — прибра се, прискочи и пољуби је у један, па у други образ.

Одједном нешто затрешта, нешто запрашта, а са старице спаде лед растопи се ледено срце, нестале краста а ругоба се преобрази у лепотицу. Само су јој оне исте очи остале, сада радосне.

— Хвала ти, момче! — прошапутала лепотица, осмехну се и отвори Злата врата, а дечак, не верујући самоме себи, протрља очи.

Пред њим је био врт какав се ни у сну не виђа, пун светлости, пун мириса, пун једва чујних гласова птица. А у Врту ружа. Једна једина. Златна.

Очаран, дечак се саже и пољуби ружу, а из не излете Златна птица, сва блистава. Дечак задрхта. »Да би се До песме дошло, требало би убити птицу!« — присети се, али није имао снаге да је убије.

— Шта вреди што сам прошао кроз Златна врата? Шта вреди што сам догде дошао? Не могу те убити, птицо! Не могу постати Принц облака! — низ дечаков образ склизну суза, а из грла птице зајубори песма какву никада нико није чуо и обави га као нечија топла, самилосна рука.

Изненада, он осети како постаје прозрачан и лаган, а птица рече:

— Поздрављам те, Принче облака! Да си ме убио, као луди ветар би светом хујао. Нека ти је срећан пут! — птица се вину увис, а дечак полете за њом.

Ко зна колико је тако летео? Колико планина, пустиња и мора прелетео док није стигао до родног града?

Над градом се већ хватао сутон. Сиве и хладне, у хладном небу самотно су ћутале градске куле, али у дубини улице још су се сударали пролазници. Пажљиво и полако он потражи своју кулу и заустави се начас. Иза стакла прозора гледале су га широм отворене очи неког дечака:

— Гле, Принц облака! — узвикну малишан и отвори прозор, а онда, док би дланом о длан ударио, протече дан у игри, па ноћ у заједничком шапутању, па следећи дан у смеху.

Тек када се западни руб неба зарумене, Принц облака се трже:

— Време ми је да пођем! — прошапута. — И сам знаш колико је самотних кула, колико усамљених дечака и девојчица у њима... Принц облака се осмехне и полете.

И лети још и сада.

